

Daniel

Tachi Ak'õre pedee jarapari Danielpa p'ãda

Introducción

Libro Daniel p'ãdak'ãri, judiorã awaraarã juua ek'ari k'achia p'anapachida. Na libro p'ãdapa k'inia bají ma judiorã chupiría p'anadap'edaarã waya Tachi Ak'õrede ijää p'aneedamerã naawedapemak'a mäik'aapa ãchimaa k'irãpapiji Tachi Ak'õrepa ooit'ee ãchi chonaarã ome pacto oodade jaradak'a. Mäga k'irãpadamerã Tachi Ak'õrepa Danielmaa ne-inaa unupiji k'aimok'araa pik'a bide. Mägá judiorápá k'awajida irua unuda jõmaweda p'asait'ee ãchi ome. Ichiaba ma k'aimok'araa pik'a bide Tachi Ak'õrepa jaraji ichi cheit'ee ãchi k'aripade mäik'aapa jõpide jõmaweda iru p'uuru pidaarã k'achia iru p'aniirã.

Rey judiorã k'achia iru bada ichi juua ek'ari t'ijarapachida Nabucodonosor. Mägí Babilonia eujädepema paji. Na libro leedak'ãri, k'awadait'ee k'ütrãarã õpee esclavo ateedap'edaa Babilonia eujädee. Mama p'anadak'ãri, awaraarã ak'õre waibia apataarã k'irapite bedabai k'iniada-e pada perã, horno wâsia jira bide t'ik'oojida. Mamida ãramaa mägá k'achia oojida mîda, ichita Tachi Ak'õrede ijääjida mäik'aapa ãchi p'uuru pidaarãmaa ak'ipijida judiorã ichita Tachi Ak'õre Waibiade ijääpata.

Tachi Ak'õre pedee pi-ia estudiapataarãpa na libro t'ooma omeede t'oot'aajida. Chi naarapema t'oomade unudait'ee Daniel mäik'aapa chi k'õp'ãyoorãmaa oodap'edaa (cap. 1-6). Chi t'ëepema t'oomade unudait'ee Danielpa k'aimok'araa pik'a bide unuda. Ma k'aimok'araa pik'a bida õpee paji. Made Tachi Ak'õrepa jaraji reyrã waibia beerã õpee ãchi juua ek'ari p'anapataarã ome k'achiade p'anadait'ee. Ichiaba made Tachi Ak'õrepa jaraji Babilonia eujä ome p'asait'ee bada; jõdee ichi p'uuru pidaarã waibia padait'ee bada (cap. 7-12).

Babilonia eujädepemaarãpa Judá eujädepemaarã ãchi eujädee ateedap'edaa

1 ¹Judá eujädepema rey Joacim año õpee rey bide, Babilonia eujädepema rey Nabucodonosorpa ichi soldaorã ome Jerusalén

p'uuru wap'ira atanajida. ²Mäga nide Tachi Ak'orepa rey Joacim Nabucodonosor eerepemaarāmaa jita atapiji. Ichiaba net'aa chok'ara ichi tede n'bada jāri atapiji. Nabucodonosorpa rey Joacim mäik'aapa iru eere p'anadap'edaarā Babilonia eujädee ateiji mäik'aapa Tachi Ak'ore tedepema net'aa ateedap'edaa binaji ichi net'aa pia ome ichi ak'ore waibia apata tede. ³Maap'eda ichi jua ek'ari mimiapataarā poro waibia Aspenamaa jaraji ma israelitaarā aneedap'edaarādepema jirimerā rey èreerādepemaarā maa-e pirā awaraa p'arat'a paraa beerādepemaarā. ⁴Jiriipia bida aji, k'utrāarā k'ira wāree, k'ap'iade ne-inaa k'achia wēe, poro wēsaa, k'isia k'awaa mäik'aapa ne-inaa k'ira t'ādoo k'awapata rey palaciode mimiadamerā. Aspenapa māirāmaa Babiloniadepemaarā pedee jarateeipia bida aji, mäik'aapa Babiloniadepemaarā libro p'ā iru p'anadap'edaa lee k'awaapiipia bida aji. ⁵Rey Nabucodonosorpa ichiaba jaraji ewari chaa ma k'utrāarāmaa nek'opidamerā ichimaa nek'opipatap'edaak'a mäik'aapa vino topidamerā ichimaa topipatap'edaak'a. Jaraji año òpee paru misa, ma k'utrāarāmaa jarateedamerā, maap'eda ichi palaciode mimia p'aneedamerā.

Daniel chi k'ōp'ayoorā ome rey palaciode mimia p'aneedap'edaa

⁶Ma k'utrāarā t'āide p'anajida Judadeepa uchiadap'edaarā t'ijarapatap'edaa: Daniel, Ananías, Misael mäik'aapa Azarías. ⁷Rey jua ek'ari mimiapataarā poro waibiapa mägiirā t'ī awara bik'ooji: Daniel t'ī biji Beltsasar; Ananías t'ī biji Sadrac; Misael t'ī biji Mesac; mäik'aapa Azarías t'ī biji Abednego.

⁸Mamīda Danielpa k'inia-e paji reypa chik'o k'opariida mäik'aapa vino topariida, Tachi Ak'orepa mägee ne-inaa k'opi k'inia-e bada perā. Mapa ma poro waibiamaa chupiria iidiji ichimaa mägee chik'o k'opinaamerā mäik'aapa mägee vino topinaamerā. ⁹Tachi Ak'orepa ma poro waibiamaa k'isiapiji Daniel pia ak'i bapariimerā. ¹⁰Mamīda ma poro waibiapa Danielmaa mägaji:

—Mia michi poro waibia, tai rey, waawee baparida aji. Iruata jarajida aji, parāmaa mägí chik'o vino ome teepariimerā. Mägí chik'o k'oda-e pirā mäik'aapa irua parā awaraa k'utrāarā parā ome año auk'a iru beerā k'āyaara k'aitek'eera unuru pirā, pichi k'aurepa mi otau t'iap'epiit'eeda aji.

¹¹Ma poro waibiapa ichi jua ek'ari mimiaparimaa jaraji irua Daniel, Ananías, Misael mäik'aapa Azarías ak'i bapariimerā. Maap'eda Danielpa ma mimiaparimaa mägaji:

¹²—Tai chupiria k'awaapáde aji. Ewari diez paru misa, tai, pi mimiapataarāmaa verdura aupai k'opipáde aji, mäik'aapa pania aupai topipáde aji. ¹³Ma ewari diezmaa tai k'ap'ia ak'ipáde aji. Mägá k'awaayada aji, awaraa k'utrāarā reypa chik'o k'opari k'o p'aniirā ome

auk'a p'ani maa-e pirā auk'a p'ani-e. Maap'eda tai ome oopáde aji, pichia k'īsia bīk'a.

¹⁴Māpai ma k'ūtrāarā ak'i badapa māga ooit'eeda aji. Māgá ewari diez wāyaarude ma k'ūtrāarāmaa verdura aupai k'opiji māik'aapa pania aupai topiji. ¹⁵Ma ewari diezmaa ma k'ūtrāarā k'ap'ia piara p'anajida māik'aapa juataura p'anajida awaraa k'ūtrāarā reypa chik'o k'opari k'o p'anadap'edaarā k'āyaara. ¹⁶Maperā ma k'ūtrāarā ak'i badapa waa reypa chik'o k'opariida māik'aapa vino topariida anee-e paji. Ma k'āyaara āramaa verdura aupai k'opipachi māik'aapa pania aupai topipachi.

¹⁷Māgá ma k'ūtrāarā k'īmariweda Tachi Ak'ōrepa k'īsia k'awaapijí māik'aapa poro wēsaapiji librode jara bī jōmaweda māik'aapa ciencia jōmaweda k'awaapataadamerā. Ma awara Danielpa ichiaba k'awaapachi k'āata jara k'inia bī jōmaweda k'āimok'araadap'edaa māik'aapa k'āimok'araa pik'a bide unudap'edaa. ¹⁸Rey Nabucodonosorpa jarada año pak'āri, rey juá ek'ari mimiapataarā poro waibiapa ma k'ūtrāarā rey k'īrapite ateeji. ¹⁹Rey ma k'ūtrāarā ome pedeek'āri, awaraa apida ārak'aunu-e paji. Mapa Daniel, Ananías, Misael māik'aapa Azarías rey juá ek'ari mimiamaa p'aneejida awaraa k'īsia k'awaa beerā ome. ²⁰Reypa iidik'āri ne-inaa k'īsia k'awaa beerāpa k'awapatap'edaa, ma k'ūtrāarāpa pipiara p'anaupachida awaraa k'īsia k'awaa beerā k'āyaara. Āchi diez veces waa k'īsia k'awaara p'anajida ma rey juá ek'ari p'anadap'edaa petau tau k'awa beerā k'āyaara māik'aapa ne-inaa waide p'asa-e bī k'awapatap'edaarā k'āyaara. ²¹Māgata Daniel Babiloniadepema rey juá ek'ari mimia beeji, rey Ciro naapema año rey beerumaa.

Rey Nabucodonosorpa k'āimok'araada

2 ¹Nabucodonosor año omé rey bide, k'āimok'araaji. Ma k'āimok'araadade k'īsia nībipa p'oyaa k'āik'aa paji. ²Mapa jara pēiji chedamerā ichi ek'ari mimiapatap'edaa petau tau k'awa beerā, ne-inaa waide p'asa-e bī jarapataarā, dap'a to k'awaa beerāk'a beerā māik'aapa Babiloniadepema k'īsia k'awaa beerā. K'inia bají māirāpa jaradamerā ichia k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi. Mapa ãra rey k'īrapite cheepurujida.

³Māpai irua māgaji:

—Mia k'āimok'araada k'aurepa k'īsia nībida aji, k'awa-e bairā k'āata jara k'inia bi.

⁴Māpai arameo pedeede ma k'īsia k'awaa beerāpa irumaa māgajida:

—;Rey Waibia, taipa k'inia p'aní pi ichita bapariiimerā! Tai pi mimiapataarā. Taimaa pia k'āimok'araada nepiripáde ajida. Māgá taipa jaradayada ajida, k'āata jara k'inia bi.

⁵Māpai reypa p'anauji:

—Mia nāga k'īsia iru bida aji. Parāpa jarada-e pirā mia k'āimok'araada māik'aapa jarada-e pirā k'āata jara k'inia bi, mia parā k'ap'ia

pitikiapik'ooit'eeda aji. Ma awara mia pāchi te t'eeepik'ooit'ee jōma jōdarumaa. ⁶Mamīda jararuta pīrā mia k'āimok'araada māik'aapa jararuta pīrā ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bī, ma pari parāmaa net'aa pi-ia teeit'eeda aji, māik'aapa jōmaarāpa parā t'o p'anadait'ee. Mapa jaradapáde aji, mia k'āimok'araada māik'aapa jaradapáde aji, ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bī.

⁷Māpai ma k'īisia k'awaa beerāpa waya māgajida:

—Rey Waibia, tai pi mimiapataarā. Pia k'āimok'araada taimaa nepirīji. Māgá taipa jaradait'eeda ajida, k'āata jara k'inia bī.

⁸Māpai reypa p'anauji:

—Mia ooit'ee k'īisia iru bī parāpa pia k'awa p'anida aji. ¿Maperā parā nama mi k'īrapite taarā p'ana k'inia p'ani-ek'ā? aji. ⁹Mia k'āimok'araada jarada-e pirā, k'awa p'anida aji, parā ome k'āata p'asait'ee. ¿Parā pedeeteejida-ek'ā seewa jaradait'ee maa-e pirā mi k'ūradait'ee, mia k'īisia awara atai jīak'aapa? Mia k'āimok'araada jaráti. Māgá mia k'awaayada aji, parāpa wāara k'awa p'ani ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bī.

¹⁰Māpai ma k'īisia k'awaa beerāpa māgajida:

—Rey Waibia, na p'ek'au eujāde eperā apida wē-edā ajida, pia iidi bī jaramerā. ¡Rey apidaapa waide nāgee ne-inaa iidik'aada ajida, ichi juu ek'ari bee petau tau k'awaa beerāmaa, ne-inaa waide p'asa-e bi jarapataarāmaa maa-e pirā tai Babiloniadepema k'īisia k'awaa beerāmaa!

¹¹'Rey Waibia, pia audú ne-inaa chaaree iidi bī. Apidaapa p'oyaa jarada-e. Aba tachi Babiloniadepemaarā ak'ore waibiarāpapaita māga oodai. ¡Mamīda āra eperāarā t'āide p'anadak'aada! ajida.

¹²Ma k'īisia k'awaa beerāpa māga jaradak'āri, rey audupiara k'īraudachi. Mapa Babiloniadepema k'īisia k'awaa beerā jōmaweda peepik'ooit'eeda aji. ¹³Māpai ma reypa ichia jarada p'āpip'eda, jaraji Babiloniadepema k'īisia k'awaa beerā jōmaarā peek'oodamerā. Maperā Daniel chi k'ōp'āyoorā ome auk'a jīrimaa p'aneejida peek'oodait'ee.

¹⁴Māpai rey jīapataarā poro waibia Arioc uchiak'āri Babliloniadepema k'īisia k'awaa beerā peek'oode, Danielpa irumaa t'āri pia māik'aapa k'īisia k'awaa pedeeji. ¹⁵Iidiji:

—¿Sāap'eda reypa ma ley taarā-eveda p'āpijima? aji.

Māpai Ariocpa Danielmaa jaraji sāap'eda reypa māga ooji. ¹⁶Māga ūrik'āri, Daniel reymaa wāji māik'aapa irumaa chupiria iidiji nimerā, ichia jararu misa ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bī. ¹⁷Maap'eda Daniel ichi temaa panak'āri, jōmaweda nepirīji chi k'ōp'āyoorā Ananiamaa, Misaelmaa māik'aapa Azariamaa. ¹⁸Ma awara jaraji āchia Tachi Ak'ore it'ari baparimaa chupiria iididamerā, irua ma ne-inaa apidaapa k'awada-e p'ani k'awapimerā. Māgá ichi, chi k'ōp'āyoorā māik'aapa Babiloniadepema k'īisia k'awaa beerā paara piuda-e pait'ee.

Danielpa it'aa t'īda

¹⁹Ma ewate p'ārik'ua k'āimok'araa pik'a bide Tachi Ak'ōrepa Danielmaa reypa k'āimok'araada k'awapiji. Danielpa māga k'awak'āri, Tachi Ak'ōre it'ari baparimaa na pedee pia jaraji:

²⁰“Tachi Ak'ōre t'ī ichita pipiara bi jōmaarā t'ī k'āyaara! Irua nejōmaata k'awapari māik'aapa ichi júapata ne-inaa jōmaweda oopari. ²¹Ewari, atane māik'aapa año iru jua ek'ari nībi. Eperā rey papipari māik'aapa uchiapipari. K'īsia k'awaa beerāmaa irua k'īsia k'awaapipari māik'aapa poro wēsa beerāmaa ne-inaa k'awaapipari. ²²K'awaapipari ne-inaa eperāarāpa p'oyaa k'awada-e p'anī; ne-inaa p'āriude pik'a bi pijida. Māga oopari ichi īdaade bapari perā. ²³Mi ak'ōreerā Ak'ōre Waibia, pimaa t'āri o-īa it'aa t'ī bi māik'aapa gracias jara bi, pia mi k'īsia k'awaa māik'aapa sōcharra papida perā. Taipa it'aa iididap'edaa pia mimaa k'awaapiji. Reypa k'āimok'araada k'awaapiji.”

Danielpa jarada reypa k'āimok'araada

²⁴Maap'eda Daniel wāji Ariocmaa, irumaa reypa jarada perā Babiloniadepema k'īsia k'awaa beerā peek'oomerā. Danielpa māgaji:

—Babiloniadepema k'īsia k'awaa beerā peenáaji. Mi rey k'īrapite ateepáde aji, irua k'āimok'araada mia jarait'ee perā.

²⁵Aramata Ariocpa Daniel ateeji rey Nabucodonosor k'īrapite māik'aapa reymaa māgaji:

—Judiorā tachia presoorāk'a aneedap'edaarā t'āide mia na eperā unuji. Rey Waibia, irua jarait'eeda aji, pia k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi.

²⁶Māpai reypa iidiji Danielmaa; ichiaba Beltsasar apatap'edaa:

—¿Pia jaraik'ā aji, mia k'āimok'araadade unuda māik'aapa ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi?

²⁷Māpai Danielpa p'anauji:

—Rey Waibia, pia iidimaa bi ne-inaa eperāarāpa k'awadak'aa: k'īsia k'awaa beerāpa; ne-inaa waide p'asa-e bi jarapataarāpa; petau tau k'awaa beerāpa; lucero ak'īdap'eda, ne-inaa jarapataarāpa pida. Māirāpa māgee ne-inaa p'oyaa jaradak'aa, k'awadak'aa perā. ²⁸Mamīda Ak'ōre Waibia it'ari baparípata ne-inaa eperāarāpa k'awadak'aa k'awaapipari. Rey Waibia, pia k'āimok'araada k'aurepa iruata k'awaapiji ne-inaa ewari cherude p'asait'ee bi. Mia jarait'ee pia k'āimok'araada māik'aapa pia awaraa ne-inaa unuda k'āimok'araa pik'a bide, pichi p'arude k'āi bide. ²⁹Rey Waibia, pichi p'arude bide, k'īsia beeji ne-inaa ewari cherude p'asait'ee bide. Chi ne-inaa eperāarāpa k'awadak'aa k'awaapipari pimaa māga k'awaapiji. ³⁰Mimaa ichiaba ma ne-inaa k'awaapiji. Māga oo-e paji mi awaraa eperāarā k'āyaara k'īsia k'awaara bairā. Rey Waibia, irua jīp'a māga ooji mia pimaa jarateemerā ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi māik'aapa pia ma unuda k'awaamerā.

³¹’Rey Waibia, pia k’āimok’araadade unuji eperāk’ a bainī bi. Māgí nēchoma, urua nībaji. Ne-inaa tachi p’erapiparik’ a baji. ³²Chi poro nēedee aupai baji. Chi t’ūa māik’ aapa jua p’arat’ adee baji. Chi bi māik’ aapa mak’ara broncedee baji. ³³Chi jīru hierrodee baji; chi biiri chaachaa esa–auk’ a hierrodee baji, esa–auk’ a yooro paadadee baji. ³⁴Pia ma eperāk’ a bimaa ak’imaa bide, māu eedeeapa ichi itu iradachi. Māgá chi biiri hierrodee bada māik’ aapa yoorodee bada ārik’oodachida. ³⁵Aramata ma eperāk’ a bi hierrodee bada, broncedee bada, p’arat’ adee bada, nēedee bada t’odoochoodachi. Ma eperāk’ a bada yooro p’orak’ a beeji, p’oajarade trigo chi edeepa ãyaa p’le atadak’āri, trigo k’iru p’ora beeparik’ a. Nāupa trigo k’iru ãyaa ateeparik’ a, māga pik’ a nāupa ma eperāk’ a badadepema yooro p’orak’ a beeda wēpapiji, waa unuda–e parumaa. Jōdee ma māu eedeeapa pira cheda ma eperāk’ a bi biirimaa na p’ek’au ejā jōmaade ee choma padachi.

³⁶’Rey Waibia, māga paji pia k’āimok’araada. Írá mia jarait’ee k’āata jara k’inia bi. ³⁷Rey Waibia, pi waibiara bi awaraa reyrā k’āyaara, it’aripema Ak’ōre Waib’apa pi māga papida perā. Eperārā chok’ara pi jua ek’ari biji. Juataura papiji, awaraa p’uuru pidaarā chok’ara p’oyaamerā māik’ aapa eperārāpa pi t’o p’anadamerā. ³⁸Rey Waibia, irua pi jua ek’ari biji awaraarā ejā waibia; eperārā chok’ara āchi p’anapatamāi, mēepema ne–animalaarā māik’ aapa ipanaarā. Ma jōma pi jua ek’ari bida perā, pi ma eperāk’ a bada poro nēedee oodák’api bi. ³⁹Pi t’ee awaraa rey uchiait’ee. Māgí ma eperāk’ a bada t’ūa māik’ aapa jua p’arat’ adee oodák’api bait’ee. Mamīda māgí mak’iara waibia pa–e pait’ee. Ma eere awaraa rey uchiait’ee. Māgí ma eperāk’ a bada bi māik’ aapa mak’ara broncedee oodák’api bait’ee. Māgipa na ejā jōmaweda ichi jua ek’ari iru bapariit’ee. ⁴⁰Ma eere rey awaraa uchiait’ee. Māgí ma eperāk’ a bada jīru hierrodee oodák’api bait’ee. Māgí juataura bait’ee hierro chaaree baparik’ a. Hierropa ne–inaa āripiparik’ a māik’ aapa jōpiparik’ a, māga pik’ a ma reypa awaraa reyrā jōmaweda p’oyaait’ee māik’ aapa jōpiit’ee.

⁴¹’Rey Waibia, pia unuji ma eperāk’ a bada biiri māik’ aapa chi biiri k’i chak’eerā hierro yooro ome p’oiradadee bi. Esa–auk’ a yoorodee baji; esa–auk’ a hierrodee baji. Māga pik’ a reyrā ma rey waibia jua ek’ari p’ani k’isia awara–awaraa p’anapataadait’ee. Hierro chaaree baparik’ a, māga pik’ a iru juataura bait’ee. Mamīda ma reyrā iru jua ek’ari p’anapataarā pia araa p’anapataada–e pait’ee. ⁴²Ma biiri k’i chak’eerā esa–auk’ a hierrodee bada māik’ aapa esa–auk’ a yoorodee bada jara k’inia bi reyrā ma rey waibia jua ek’ari p’ani ūk’uru juatau wēe p’anadait’ee. ⁴³Ma awara pia hierro yooro ome araa p’oira bi unudak’ a, māga pik’ a āra miak’āidak’āri, araa p’oirak’oodaridait’ee. Mamīda āra p’oyaa araa p’anada–e pait’ee, hierro yooro ome araa

p'oiradak'aa perā. ⁴⁴ Ma reyrāpa eperāarā āchi jua ek'ari iru p'anide, it'aripema Ak'lōre Waibiapa eperāarā ichi jua ek'ari bi wāit'ee. Awaraa reyrādepema apidaapa iru jua ek'ari p'anapataarā p'oyaada-e pait'ee, iru ichita māirā rey pait'ee perā. Jōdee iruata awaraa reyrā jōmaweda p'oyaait'ee māik'aapa jōpiit'ee. ⁴⁵ Rey Waibia, mia et'ewa jarada, māgata jara k'inia bi pia ma māu unuda ichi itu eedepa píradaida; māgí māupa ma hierro, bronce, yoro, p'arat'a, māik'aapa nēe, yoro p'orak'a papida. Jōmaarā Ak'lōre Waibiapa ma ne-inaa ewari cherude p'asapiit'ee bi pimaa unupiji. Pia k'āimok'araadak'a wāara p'asait'ee. Mia wāarata jara bida aji.

⁴⁶ Māga ūrik'āri, rey Nabucodonosor Daniel k'īrapite bedabaidachi ichi tau biiri te jāde t'ōbairumaa māik'aapa jaraji net'aa pia māik'aapa ne-inaa t'ūa bapari irumaa teedamerā. ⁴⁷ Ma awara ichia Danielmaa māgaji:

—;Wāara pi Ak'lōre Waibia jōmaarā ak'lōre waibiarā k'āyaara waibiarā bi! ¡Iru jōmaarā reyrā poro waibia! Irua ne-inaa eperāarāpa p'oyaa k'awadak'aa k'awapipari. Irua pimaa k'awaapiji mia k'āimok'araada k'āata jara k'linia bi.

⁴⁸ Maap'eda reypa Daniel eperāarā poro waibia papiji ichi eujāde. Irumaa net'aa pi-ia chok'ara teeji māik'aapa iru biji Babilonia eujā jōmaweda ak'ipariimerā. Ma awara ma eujādepema jōmaweda k'isia k'awaa beerā poro waibia biji.

⁴⁹ Māga bide Danielpa iidiji reypa Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego Babilonia eujā ak'ipataarā bimerā. Māpai reypa māga ooji. Mamīda Danielta rey ik'aawa mimiapachi.

Rey Nabucodonosorpa eperāk'a bi oopida ai k'īrapite it'aa t'īpataadamerā

3 ¹Maap'eda rey Nabucodonosorpa eperāk'a bi nēedee oopiji. Chi it'ia veintisiete metros baji māik'aapa chi jobia metro omé ap'eda esa-auk'a baji.^a Reypa māgí bainí bipiji Dura eujā jewedaade Babilonia eujāde. ²Māpai jara pēiji chedamerā eujā waibia awara-awaraa ak'ipataarā āchi jua ek'ari beerā ome; eujā ma-āriara awara-awaraa ak'ipataarā; ūraapataarā; p'arat'a jīapataarā; charraarā; Babiloniadepema ley k'awaapataarā māik'aapa awaraa poro waibiarā. K'inia baji āra chedamerā, ma eperāk'a bi ichia oopida awara bik'āri ai k'īrapite it'aa t'īpataadamerā. ³Māpai ma poro waibiarā jōmaweda ma eperāk'a bi k'īrapite chip'edachida māga oodait'ee. ⁴Ai naaweda reypa eperā jiriji ma see nībadaarā k'īrapite pedeemerā. Māgipa golpe māgaji: “Uríti, eperāarā nama p'aniirā; eujā awara-awaraadepemaarā; p'uuru awara-awaraadepemaarā māik'aapa pedee awara-awaraa pedeepataarā. Tachi

^a 3.1 Úk'uruurāpa jara p'ani chi it'ia treinta metros baji māik'aapa chi jobia metro öpee baji.

reypa nāga jara pēiji: ⁵ Parāpa ūridak'āri trompeta, p'ip'ana, cítara, lira, arpa māik'aapa awaraa música chaapata jīwaa nībeeru, bedabáiti māik'aapa it'aa t'īti na eperāk'a bi tachi rey Nabucodonosorpa nēedee oopidamaa. ⁶ Apida jā eperāk'a bi k'irapite bedabai-e pirā māik'aapa it'aa t'ī-e pirā, horno t'ipitau urua jira bide t'it'aanadait'eeda" aji.

⁷Reypa māga jara pēida perā, māgee música chaapata jīwaa nībeeru ūridak'āri, eujā awara—awaraadepemaarā, p'uuru awara—awaraadepemaarā māik'aapa pedee awara—awaraa pedeepatap'edaarā mama chip'e p'anadap'edaarā bedabaidachida māik'aapa it'aa t'īmaa p'aneejida ma eperāk'a bi rey Nabucodonosorpa nēedee oopida k'irapite.

⁸ Mamīda ūk'uru Babiloniadepemaarā rey Nabucodonosormaa judiorā imiateenajida. Māgajida:

⁹—Rey Waibia, itaipa k'inia p'aní pi ichita bapariimerā! ¹⁰ Rey Waibia, pia jaraji jōmaarāpa ūridak'āri trompeta, p'ip'ana, cítara, lira, arpa māik'aapa awaraa música chaapata jīwaa nībeeru, pia nēedee oopida eperāk'a bi k'irapite bedabaidap'eda, māgimaa it'aa t'īdamerā. ¿Wāara—ek'ā? ¹¹ ¿Ichiaba pia jaraji—ek'ā chi bedabaida—eerā horno t'ipitau urua jira bide t'ik'oodamerā? ¹² Mamīda judiorā ūk'uru, pia bida tachi Babilonia eujā ak'ipataarā poro waibiarā mimia oopataadamerā, pia jaradak'a ooda—e p'aní. Rey Waibia, āchia pi ak'ore waibiarā waaweeda—e p'aní māik'aapa āchi it'aa t'īda—e p'aní eperāk'a bi pia nēedee oopidamaa. Māgí judiorā Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego.

¹³ Nabucodonosorpa māga ūrik'āri, audú k'īraudachi. Mapa jaraji ichi k'īrapite ma judiorā aneedamerā. Iru k'īrapite pachedak'āri, Nabucodonosorpa iidiji:

¹⁴—Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego, ¿wāarak'ā aji, parā ūpeerāpa mi ak'ore waibiarā waaweeda—e p'aní māik'aapa eperāk'a bi mia nēedee oopidamaa it'aa t'īda—e p'aní? ¹⁵ Frá parāpa ūridak'āri trompeta, p'ip'ana, cítara, lira, arpa māik'aapa awaraa música chaapata jīwaa nībeeru, bedabaidaipia bi māik'aapa it'aa t'īdaipia bi ma eperāk'a bi mia oopida k'īrapite. Parāpa māga ooda—e pirā, ūraweda mia horno t'ipitau urua jira bide t'ipik'ooit'ee. ¡Māgá ak'ore waibia apidaapa parā mi juadeepa k'aripa atada—e pait'ee!

¹⁶ Māpai Sadracpa, Mesacpa māik'aapa Abednegopa rey Nabucodonosormaa māgajida:

—Tai pi ome aupedeeda—eda ajida. ¹⁷ Rey Waibia, taipa ijāa p'aní Ak'ore Waibíapata tai uchiapii horno t'ipitau urua jira bideepa māik'aapa pi juadeepa. ¹⁸ Mamīda irua māga oo—e pijida, taipa pimaa nāga jaradait'ee: taipa pi ak'ore waibia apataarā waaweedak'aa māik'aapa bedabaida—e pait'ee jā eperāk'a bi pia nēedee oopida k'īrapite.

Tachi Ak'orepa judiorā ūpee hornodeepa k'aripa

¹⁹ Nabucodonosorpa Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego pedee ūrik'āri, audú k'īraudachi māik'aapa k'īrau nībi pa ichi k'īra p'oreedachi. Māpai

ichi mimiapataarāmaa jaraji ma horno t'ipitau urua jira bi waapiara siete veces wāsiara orodamerā. ²⁰ Ichiaba jaraji ichi soldaorā juataura beerāpa Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego biradap'eda, ma horno t'ipitau urua jira bide t'ik'oodamerā. ²¹ Māgá ãra ma horno t'ipitau urua jira bide t'ik'oojida ãchi p'aru j̄i p'anadap'edaa ome: p'aru teesoo; chancla; porode p'aru pira bipata; awaraa p'aru paara. ²² Reypa isapai māga oodapáde ada perā māik'aapa ma horno audú wāsia nībada perā, chi t'ipitau jērajēraapa soldaorā piuk'oodachida, ãchia Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego ma hornode t'ik'oodak'āri. ²³ Māimisa ma judiorā biiri, juu paara bira nībidap'edaa rā ma horno t'ipitau jērajēraa jira bide baainajida.

²⁴ Rey Nabucodonosorpa māga unuk'āri, p'irabaidachi māik'aapa p'era nībipa ichi ūraapataarāmaa iidiji:

—¿Imik'iraarā ōpee paji-ek'āra aji, biradap'eda, jā horno t'ipitau urua jira bide t'ik'oodap'edaa?

Māpai ma ūraapataarāpa p'anaujida:

—Rey Waibia, māgada ajida.

Māpai reypa māgaji:

²⁵ —¡Pichá ak'fti! ¡Jā t'ipitau urua nībide mia unu bi imik'iraarā k'īmari, maarepida birada-ee māik'aapa paada-ee! ¡Chi ōpee eerepema ak'ōre waibíak'ata bida! aji.

²⁶ Māga jarap'eda, Nabucodonosor ma horno t'ipitau urua jira bada t'aide wāji māik'aapa biaji:

—¡Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego, it'aripema Ak'ōre Waibia mimiapataarā, jāmāik'aapa uchíati māik'aapa namaa chéti!

Māpai Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego ma horno t'ipitau urua jira badadeepa uchijajida. ²⁷ Māga ūridak'āri, eujā waibia awara-awaraa ak'ipataarā ãchi jua ek'ari beerā ome; eujā ma-āriara awara-awaraa ak'ipataarā māik'aapa rey ūraapataarā chip'edachida māik'aapa ma judiorā k'ait'a chejida. Ma imik'iraarā ak'īdak'āri, k'ap'ia pia unujida, maarepida paada-ee. Ma awara ãchi puda apida paa-e baji māik'aapa ãchi p'aru maarepida paa-e baji. Nari īsia pida īda-e paji.

²⁸ Māpai Nabucodonosorpa māgaji: “¡Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego Ak'ōre Waibia jōmaarā k'āyaara waibiara bi, ichi ángel pēida perā ichi mimiapataarā k'aripade! Irude wāara ijāapata perā, mia jaradak'a ooda-e paji. ¡Ãchi piu k'inia p'anajida, bedabaidai k'āyaara māik'aapa it'aa t'īdai k'āyaara awaraa ak'ōre waibia apata k'īrapite, māgee ak'ōre waibiarā ãchi Ak'ōre Waibia-e perā! ²⁹ Mapa īrá mia jara bi apidaapa pedee k'achia jararuta pírā Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego Ak'ōre Waibia ápite, mia māgí eperā k'ap'ia pitikiapik'ooit'ee māik'aapa iru te t'eezik'ooit'ee jōma jōdarumaa. Mia māga oopik'āri, k'īsia-e pait'ee iru chiságí p'uurudepema wa chiságí eujādepema wa chiságí pedee pedeepari. Awaraa Ak'ōre Waibia wē-edaa aji, eperāarā nāgá k'aripait'ee.”

³⁰ Maap'eda reypa Sadrac, Mesac māik'aapa Abednego biji Babilonia eujāde mimia waibiara oodamerā, naaweda oopatap'edaa k'āyaara.

Rey Nabucodonosorpa waya k'āimok'araada

4 ¹Ewari aba rey Nabucodonosorpa nāga jara pēiji: “Mi, rey Nabucodonosorpa k'inia bi p'uuru awara–awaraadepemaarā, eujā awara–awaraadepemaarā māik'aapa pedee awara–awaraa pedeepataarā jōmaweda k'āiwee p'anapataadamerā māik'aapa ne–inaa pia k'ira t'ādoo iru p'anapataadamerā. ²Mia k'awapi k'inia bi Jōmaarā Ak'ore Waibiapa ne–inaa ooda eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Irua māga ooji mi k'aripait'ee. ³¡Iru juapa ne–inaa audú pi–iaoopari; ne–inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa! ¡Iru ichita rey pait'ee! Ichita eperāarā jōmaweda iru jua ek'ari p'anapataadait'ee, āradeepa uchiadait'eerā paara.

⁴”Mi, Nabucodonosor, michi palaciode k'āiwee baji. Net'aa pia k'ira t'ādoo iru bada perā, o–īa baji. ⁵Māga bide michi p'arude jēra bide, k'āimok'araaji māik'aapa ma k'āimok'araade k'irak'a unudade k'isiak'āri, audú p'eradachi. ⁶Maperā mia jara pēiji Babilonia eujādepema k'isia k'awaa beerā jōmaweda chedamerā māik'aapa jaradamerā ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi. ⁷Pachedak'āri petau tau k'awa beerā, ne–inaa waide p'asa–e bi jarapataarā, dap'a to k'awaa beerāk'a beerā, Babiloniadepema k'isia k'awaa beerā māik'aapa lucero ak'īdap'eda, ne–inaa jarapataarā, mia k'āimok'araada māirāmaa nepiriji. Mamida māirādepema apidaapa p'oyaa jarada–e pají k'āata jara k'inia bi. ⁸Māgiirā t'ēe mi k'irapite pacheji Daniel. Māgí Daniel mia t'ī biji Beltsasar, michi ak'ore waibia t'īk'a bada perā. Ak'ore waibiārā eperārā awara p'anapata. Māgiirāpa Beltsasarmaa ne–inaa eperārāpa k'awadak'aa k'awapipata āchi jaure k'ap'ia pari. Maperā mia k'āimok'araada irumaa nepiriji. ⁹Irumaa māgaji:

—Beltsasar, k'isia k'awaa beerā poro waibia, mia k'awa bi ak'ore waibiārā eperārā awara p'anapata māik'aapa āra jaure pi ome bapari. Mapa pia ne–inaa eperārāpa k'awaadak'aa k'awai. Mia k'āimok'araada ūrip'eda, jaráji mia aide unuda māik'aapa k'āata jara k'inia bi. ¹⁰Michi p'arude k'āi bide mia nāga k'āimok'araaji:

Na eujā esajāk'a mia unuji pak'uru audú it'ia bi. ¹¹Wari wāpachi chi biiri nēchoma beerumaa māik'aapa chi k'īpa pajāmaa parumaa. Audú it'ia bada perā, na eujāde t'imia bimāipa unupachida. ¹²Chi k'iru audú pi–ia baji māik'aapa nejō cho–k'ara chau baji. Ma nejōdepema jōmaarā jōpachida. Ma pak'uru ek'ari mēepema ne–animalaarā chok'ara īipachida māik'aapa chi jua chak'eerāde ipanaarāpa āchi te oopachida. ¡Ma pak'urudepema nejō ne–animalaarā jōmaarāpa jōpachida!

¹³ Michi p'arude k'āi bide ma k'āimok'araade unuji pajādeepa cheru ángel awara bida eperārā ak'ipariimerā. ¹⁴Māgipa awaraa angeleerāmaa

nāga golpe biaji: “Jā pak'uru t'upeet'aadapáde aji, māik'aapa chi jua chak'erā t'iap'ek'oodapáde aji. Chi k'iru jonak'ōoti māik'aapa chi nejō ãyaa bat'ak'ōoti. Māgá jichooldai mēepema ne-animalaarā ma ek'ari p'ani māik'aapa ipanaarā chi jua chak'erāde te oo iru p'ani.

¹⁵ Mamīda chi k'arra ichiak'au bítí. Jí bítí cadena hierrodee oodapa māik'aapa broncedee oodapa. Māpai ata béiti p'ūajara paraamāi sereno ai ñíri baaimerā māik'aapa iru mēe bapariimerā ne-animalaarā ome.

¹⁶ Ichiak'au bítí iru k'íra k'awa-eedaimerā māik'aapa ne-animalaarā k'ñsiapatak'a k'ñsiapariimerā. Mama béiti siete años wāyaaru misa.” ¹⁷ Ma angeleerā eperārā ak'ipataadamerā awara bidaarāpa māga jarajida iru ome oodamerā. Māga oojida eperārā jōmaarāpa k'awaadamerā Jōmaarā Ak'ore Waibiapa reyrā ichi jua ek'ari iru bi. Iruata eperārā waibia papipari māik'aapa ek'ariara papipari ichia k'inia bik'a. Irua eperā ek'ariara bi p'uuru pidaarā poro waibia papi.

¹⁸ Māga paji mi, rey Nabucodonosorpa k'āimok'araada. Mi jua ek'ari k'ñisia k'awaa beerādepema apidaapa p'oyaa jarada-e paji. Mamīda mia k'awa bi ak'ore waibiarā eperārā awara p'anapata māik'aapa āra jaure pi ome bapari. Mapa pimaa k'awaapii ne-inaa eperārāpa k'awadak'aa. ñrá, Beltsasar, jaráji mia k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi.

Danielpa jarada reypa k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi

¹⁹ Māpai Daniel, ichiaba t'íjarapatap'edaa Beltsasar, taarā-ee k'ñisia nñbeeji. Danielpa k'awaak'āri ma k'āimok'araada k'āata jara k'inia bi, p'era nñbeeji.

Māpai reypa māgaji:

—Beltsasar, k'ñisia nñbanáaji mia k'āimok'araada k'aurepa maa-e píra ma k'āata jara k'inia bi k'aurepa.

Māpai Beltsasarpa p'anauji:

—Aai, Michi Waibia, ñtaawa pia k'āimok'araada jara k'inia bi pimaa p'asa-e pai! ¡Ma k'ýaara piara bak'aji pi k'íraunuamaa iru p'anapataarāmaa p'asada paara! ²⁰ Rey Waibia, pia ma pak'uru it'ia, nñchoma wari wāunuji chi k'ípa pajāmaa parumaa. Māgá it'ia bada perā na eujādepema jōmaarāpa t'imíipa unupachida. ²¹ Ma pak'uru k'iru pi-ia bají māik'aapa nejō cho-k'ara chau bají. Mapa ma pak'uru nejōdepema jōmaarāpa jōpachida. Ma pak'uru ek'ari mēepema ne-animalaarā ñipachida māik'aapa chi jua chak'erāde ipanaarāpa āchi te oopachida. ²² Ma pak'uru jara k'inia bi pi, Rey Waibia. Pi jua ek'ari eperārā cho-k'ara p'anapata. Pi audú waibia bairā, ma pak'uru pajāmaa parumaa badák'api bi. Na eujādepema jōmaweda, t'imí beerā paara, pi jua ek'ari p'anapata. ²³ Rey Waibia, ichiaba piaunuji ángel awara bida eperārā ak'ipariimerā pajādeepa cheru jarade ma pak'uru t'upeedamerā māik'aapa jōpidamerā. Jaraji jíp'a chi k'arra bēidamerā; jí bídap'eda

cadena hierrodee oodapa mäik'aapa broncedee oodapa. Jaraji p'üajara paraamäi atabëidamerä sereno iru ūri baaimerä mäik'aapa ne-animalaaraä ome mée bapariimeraä siete años wäyaaru misa.

²⁴ 'Rey Waibia, pia k'äimok'araadade unuda jara k'inia bi ságá Jömaarä Ak'ore Waibiapa pi miapiit'ee. Näga jara k'inia bi. ²⁵ Rey Waibia, esperäärä t'äideepa pi jéret'aadait'ee. Mägá pi mäepema ne-animalaaraä ome bapariit'ee. P'üajara k'opariit'ee p'ak'ak'a mäik'aapa serenopa pichi k'ap'ia beek'epipariit'ee. Rey Waibia, siete años wäyaarude pi mäga bapariit'ee, pia jararumaa wäara Jömaarä Ak'ore Waibia waibiara bi reyra jömaarä k'äyaara mäik'aapa irua k'inia bita rey papipari. ²⁶ Ma angelpa jarak'äri ma pak'uru k'arra atabëidamerä, jara k'inia bi pi waya rey beeit'ee, k'awaak'äri it'aripema Ak'ore Waibia jömaarä k'äyaara waibiara bi. ²⁷ Maperä Rey Waibia, mi ūraa pia ūriji mäik'aapa óoji mia jararuk'a. P'ek'au k'achia oo amáaji. Ne-inaa pia aupai óoji. Waa ne-inaa k'achia oonáaji. Ma k'äyaara pi juu ek'ari chupiria p'anapataarä k'aripáji. Mäga ooru pirä, pi k'äiwee bai pichi net'aa pia ome.

²⁸ Mägá ma jömweda p'asaji rey Nabucodonosor ome. ²⁹ Atane doce wäyaap'eda, rey ichi Babiloniadepema palacio terrazade nide, ³⁰ jaraji: "¿Mia na Babilonia p'uuru waibia ooji-ek'ä mi juu ek'ari p'uuru bee k'äyaara waibiara bamerä? Nama jömaaräpa mi net'aa pi-ia unudayada, aji, mi jömaarä k'äyaara waibiara bairä."

³¹ At'äri mägá pedeemaa bide ūriji it'ariipa näga pedeero: "Rey Nabucodonosor, pia ūriji mia piimaa jararu. Pi waa rey pa-e pait'ee. ³² Eperäärä ik'aawaapa äyaa banait'ee mäik'aapa mäepema ne-animalaaraä ome bapariit'ee. Siete años wäyaarude p'ak'ak'a pia p'üajara k'opariit'ee. Mäga bait'ee pia k'awaarumaa Jömaarä Ak'ore Waibiata juataura bapari mäik'aapa na p'ek'au eujädepema p'uuru pidaarä jömweda ichi juu ek'ari p'anapata. Iruata esperä rey papiparida aji, ichia k'inia bik'a."

³³ Aramata Nabucodonosor ome p'asaji Tachi Ak'orepa jaradak'a. Iru esperäärä ik'aawaapa jéret'aadap'eda, p'ak'ak'a p'üajara k'opachi. Serenopa chi k'ap'ia jömweda beek'eedachi. Chi k'ap'iadepema k'ara wari wäpachi nejípi isiak'a beerumaa mäik'aapa chi p'isii ipana p'isiik'a wari wäpachi.

Nabucodonosor jipada

³⁴ "Ma siete años wäyaada t'ëepai, mi, Nabucodonosorpa pajämaa ak'ik'äri, k'awaji mi jipada ma k'ira k'awa-ee badadeepa. Mäpai mia pedee pia jaraji Jömaarä Ak'ore Waibiamaa. Näga jaraji chi ichita baparimaa:

—Ichita jömweda pi juu ek'ari p'anapataadait'ee, pi ichita jömaarä rey perä. ³⁵ Pi k'irapite na p'ek'au eujädepemaarä vale-e pik'a p'ani. Pia oo

k'inia bik'a oopari it'aripemaarā ome māik'aapa na eujādepemaarā ome. Apida pi k'āyaara waibiara bi-e. Apidaapa pi juu chooda-e pai māik'aapa apidaapa pimaa p'oyaa iidida-e pai: ‘K'āata oomaa bima?’

³⁶”Māgá mi k'ira pia beek'āri, waya rey beeji. Rey waibia beeji māik'aapa net'aara iru bapachi. Mi ūraapataarāpa awaraa poro waibiarā ome mi jiri chejida māik'aapa waya mi p'uuru pidarā mi juu ek'ari bijida. ¡Naaweda bada k'āyaara rey waibiara beeji!

³⁷”Maperā mi, Nabucodonosorpa pedee pia jarapari it'aripema Rey Waibiamaa, wāara irua ne-inaa jōmaweda pia oopari perā. Eperāarā audua p'aneedak'āri, irua āchi audua-ee papipari.”

Tachi Ak'orepa paredde pedee p'āpida

5 ¹Maap'eda Belsasar Babilonia eujāde rey beek'āri, ichia jara pēiji ma eujādepema poro waibiarā mil ichi ome nek'ode chedamerā. Nek'o p'aní misa, irua vino waibia toji āra ome. ²⁻³Māgá vino jede to p'anide, Belsasarpa ichi mimiapataarā pēiji vaso nēedee ooda māik'aapa p'arat'adee ooda atanadamerā. Ai naaweda ma vaso chi ak'ore, Nabucodonosorpa aneeji Jerusalendepema Ak'ore Waibia tedeepa. Ma vaso aneedak'āri, reypa, ma poro waibiarāpa, rey wēraarāpa, chi wēraarā k'āipariirāpa paara aīde vino tojida. ⁴Māgá vino to p'aní misa, ārapa pedee pia jarapachida reypa ne-inaa juapa ooda ai k'īrapite it'aa t'ipata iru badade; nēedee ooda, p'arat'adee ooda, broncedee ooda, hierrodee ooda, pak'urudee ooda māik'aapa māudee ooda.

⁵Māga nide ma palacio edajāde lámpara idaa bimái unujida eperā juapa pared bi t'orroo bide p'āmaa bi. Reypa māga unuk'āri, ⁶k'ira p'āwatidachi māik'aapa p'era nībipa sinapote wēre nībeeji. Māgá ichi juatau wēe beeji. ⁷Māpai golpe biaji atanadamerā Babiloniadepema dap'a to k'awaa beerāk'a beerā; lucero ak'īdap'eda, ne-inaa jarapataarā māik'aapa ne-inaa waide p'asa-e bi jarapataarā.

Māgí Babiloniadepema k'īsia k'awaa beerā chedak'āri, reypa māgaji:

—Apidaapa jā p'āda leeru pīrā māik'aapa jararu pīrā k'āata jara k'inia bi, mia irumaa p'aru p'up'uchia jīpiit'ee māik'aapa iru otaude cadena nēedee ooda jī bipiit'ee. Ma awara mi ek'ari bi poro waibiara bi juu ek'ari Babiloniadepemaarā poro waibia papiit'ee.

⁸ Ma rey juu ek'ari p'anadap'edaak k'īsia k'awaa beerā jōmaweda t'īujida ma p'āda leede. Mamīda apidaapa k'awada-e paji. Maperā p'oyaa reymaa jarada-e paji ma p'āda k'āata jara k'inia baji. ⁹Ma k'aurepa rey audupiara p'eradachi māik'aapa chi k'ira audupiara p'āwatidachi. Māga unudak'āri, ma poro waibiarāpa k'awada-e paji k'āata k'īsiadai.

¹⁰Māga nide rey nawepa rey bia nībi māik'aapa ma poro waibiarā biuk'a para nībi ūrik'āri, t'īuji āchi nek'o p'anadap'edaamāi māik'aapa māgaji:

—¡Rey Waibia, mia k'inia bi pi ichita bapariimerā! K'isia nībanáaji māik'aapa jágá k'íra p'āwati nībanáaji. ¹¹ Pi juu ek'ari beerādepema eperā aba bi. Mia k'awa bi ak'ore waibiarā eperāarā awara p'anapata māik'aapa ãra jaure ma eperā ome bapari. Mapa irumaa k'awaapii ne-inaa eperāarāpa k'awadak'aa. Rey Waibia, pi ak'ore Nabucodonosor rey bak'ari, irua ma eperā k'awaji. Mägí eperā k'isia k'awaa, poro wēsaa bapari māik'aapa ne-inaa k'awaapari ak'ore waibiarāpa k'awapatak'a. Rey Waibia, maperā pi ak'orepa ma eperā biji nāgeerā poro waibia pamerā: petau tau k'awaa beerā; dap'a to k'awaa beerāk'a beerā; lucero ak'ídap'eda, ne-inaa jarapataarā māik'aapa awaraa ne-inaa waide p'asa-e bi jarapataarā. ¹² Ma eperā awaraa k'āyaara k'isia k'awaara bapari. Ne-inaa k'íra t'ādoo k'awapari māik'aapa poro wēsaa bapari perā, tachia k'āimok'araada paara k'awai māik'aapa jarai k'āata jara k'inia bi. Irua jarai ne-inaa apidaapa k'awadak'aa māik'aapa jarai k'āata jara k'inia bi. Ma eperā t'íjarapata Daniel; pi ak'orepa t'í bida Beltsasar. Rey Waibia, jara péiji ma eperā chemerā. Iruata jarai jā pedee paredde p'ā bi k'āata jara k'inia bi.

¹³ Māpai reypa māga ooji. Daniel rey k'írapite pachek'ari, reypa iidiji:

—¿Pik'ā aji, Daniel, mi ak'ore Nabucodonosorpa Judá eujādeepa presok'a aneedap'edaarādepema? ¹⁴ Mímaa jarajida ak'ore waibiarā jaure pi ome bapari; pi k'isia k'awaa bapari māik'aapa poro wēsaa bapari. ¹⁵ Na eujādeepema k'isia k'awaara beerā māik'aapa ne-inaa waide p'asa-e bi jarapataarā nama chedak'ari jā p'āda leedait'ee māik'aapa jaradait'ee k'āata jara k'inia bi, apidaapa p'oyaa jarada-e paji. ¹⁶ Mamida mia ūriji pia ne-inaa apidaapa k'awadak'aa jarai, chaaree bi pijida. Pia jā p'āda leeru pirā māik'aapa jararu pirā k'āata jara k'inia bi, mia pímaa p'aru p'up'uchia jípiit'ee māik'aapa pi otaude cadena nēdedee ooda jí bipiit'ee māik'aapa mi ek'ari bi poro waibia juu ek'ari Babiloniadepemaarā poro waibia papiit'ee.

¹⁷ Māpai Danielpa māgaji:

—Rey Waibia, pichi net'aa ome béeji, maa-e pírā awaraamaa téiji. Mamida mia ichita jā pedee p'āda leeit'ee māik'aapa jarait'ee k'āata jara k'inia bi.

¹⁸ It'aripema Ak'ore Waibiapa eujā waibia biji pi ak'ore, Nabucodonosor, juu ek'ari. Net'aara iru bapiji māik'aapa waibia papiji, jōmaarāpa iru t'o p'anadamerā. ¹⁹ Tachi Ak'orepa awaraa reyrā k'āyaara iru juataura papida perā, jōmaweda awara-awaraa p'uurudepemaarāpa, awara-awaraa eujādepemaarāpa māik'aapa pedee awara-awaraa pedeepataarāpa iru waawee p'anapachida. Iru rey bide peepiji ichia peepi k'iniata māik'aapa chok'ai bipachi ichia chok'ai bipi k'iniata. Ichia eperā waibiara papi k'inia bak'ari, waibiara papipachi. Jōdee ek'ariara papi k'inia bak'ari, ek'ariara papipachi. ²⁰ Mamida iru auduadaik'ari,

k'īsiapachi ichita jōmaarā k'āyaara waibiarā bi. Mapa Tachi Ak'ōrepa waa iru rey mimiade mimiapi-e paji. Māgá iru net'aa wēe beeji. ²¹Eperāarā p'anapatamāipi ãyaa banaji māik'aapa ne-animalaarā k'īsiapatak'a k'īsia beeji. Mēepema burroorā ome nipapachi māik'aapa p'ūajara k'opachi p'ak'ak'a. Sereno iru k'ap'ia īri baaipachi. Māgá beek'ee bapachi. Māga bapachi irua k'awaarumaa na p'ek'au eujādepema reyrā jōmaweda it'aripema Ak'ōre Waibia jua ek'ari p'anapata. Iruata reyrā āchi mimiade bipari ichia k'inia bik'a.

²²īrā Rey Waibia Belsasar, pi rey Nabucodonosor warra bita, pi ak'ōre ome p'asada k'awa bi mīda, pichi t'āripa ijāa-e eperāarā Jōmaarā Ak'ōre Waibia jua ek'ari p'anapata. Mapa audua nipapari. ²³It'aripema Ak'ōre Waibia k'īrapite audua-ee bai k'āyaara, pia iru āpite ne-inaa k'achia ooji iru tedepema copa māgá aneepik'āri māik'aapa made vino todak'āri pia, poro waibiarā pi juu ek'ari beerāpa, pi wēraarāpa, pi wēraarā k'āipariirāpa paara. Māgá to p'ani misa, pedee pia jarapachida pāchi ak'ōre waibia apataarā-it'ee; ma ne-inaa juapa ooda nēedee; p'arat'adee, broncedee, hierrodee, pak'urudee māik'aapa māudee. Māga oojida māgee ak'ōre waibia apataarāpa p'oyaa unudak'aa, p'oyaa ūridak'aa māik'aapa p'oyaa ne-inaa k'awadak'aa mīda. Rey Waibia, māgeerā-it'ee pedee pia jaradai k'āyaara, it'aa t'ī p'anadaipia p'anak'ajida Jōmaarā Ak'ōre Waibiamaa, pi iru juu ek'ari bapari perā māik'aapa irua pi chok'aipipari perā. Iru wēe pia ne-inaa apida p'oyaa oo-e pai. ²⁴Mapa irua ma juu pēiji paredde p'āmerā. ²⁵Jāma nāga p'ā bi: Mene, Mene, Téquel, Parsin. ²⁶Ma pedee nāga jara k'inia bi.

'Mene jara k'inia bi juasiada. Rey Waibia, Tachi Ak'ōrepa pi bapari ewari juasia iru bi māik'aapa taarā-e jōpiit'ee.

²⁷Téquel jara k'inia bi chaada. Rey Waibia, Tachi Ak'ōrepa pi ichi balanzade chaaji māik'aapa falta bi unuji.

²⁸Parsin jara k'inia bi t'ooda. Rey Waibia, Tachi Ak'ōrepa eujā pi juu ek'ari bi t'ooji; esa-auk'a teeji Media pidaarāmaa; esa-auk'a Persia pidaarāmaa.

²⁹Māpai Belsasarpa jaraji Danielmaa p'aru p'up'uchia jī bīdamerā māik'aapa cadena nēedee ooda iru otaude jī bīdamerā. Ma awara poro waibia ichi juu ek'ari mimiapari ek'ari poro waibia papiji.

³⁰Ma ewate p'ārik'ua Babiloniadepemaarā rey Belsasar peet'aajida. Māpai Mediadepema rey Dariopa ma eujā ichi-it'ee jāri ata cheji, ichi juu ek'ari beemerā. ³¹Maapai rey Darío sesenta y dos años iru bají.

Daniel león jīa p'anadap'edaamāi bat'at'aadap'edaa

6 ¹Rey Dariopa ciento veinte poro waibiarā sátrapa apatap'edaarā biji, ichi juu ek'ari eujā awara-awaraa bada ak'ipataadamerā. ²Ma awara poro waibiarā òpee biji, ma satrapaarā mimia ak'ipataadamerā māik'aapa

reymaa jarapataadamerā, māgá rey net'aa atuanaamerā. Ma ūpeedepema poro waibia aba Daniel paji. ³Daniel audú k'īsia k'awaa bada perā, ichi mimia piara oopachi apema poro waibiarā k'āyaara māik'aapa ma eujā awara-awaraa ak'ipataarā k'āyaara. Maperā reypa k'īsiajji iru ma jōmaarā poro waibia biit'ee. ⁴Māga k'awa atadak'āri, apema poro waibiarāpa māik'aapa ma satrapaarāpa jiripachida rey k'īrapite Daniel imiateedait'ee. Jiripachida jaradait'ee iru pia mimia-e bi. Mamida iru p'oyaa imiateeda-e paji, irua maarepida k'achia oo-e bada perā māik'aapa iru pia mimia bada perā. Irua ichita oopachi reypa jaradak'a. ⁵Mapa āchia māgajida: “Daniel p'oyaa imiateeda-edā ajida, iru k'īra jīp'a mimiapari perā. Aba imiateedayada ajida, ichi Ak'ore Waibiade ijāa bi k'aurepa rey k'īrapite ne-inaa k'achia ooru pirā.”

⁶Māga ma poro waibiarā pedeeteejida satrapaarā ome rey Darío ome pedeenadait'ee. Iru k'īrapite panadak'āri, māgajida:

—¡Rey Waibia Darío, taipa k'inia p'ani pí ichita bapariimerā! ⁷Tai, pi jua ek'ari mimiapataarā, satrapaarā eujā waibia awara-awaraa ak'ipataarā āchi k'aripapataarā ome, pi ūrapataarā māik'aapa eujā ma-āriara awara-awaraa ak'ipataarā; pia jarait'eera pi jua ek'ari bee eujādepema poro waibiarā jōmaweda chip'edidak'āri, nāga k'īsiajida. K'inia p'ani pia nāgí ley jaramerā: namāik'aapa waa ewari treinta wāyaarude apidaapa chupiria iididaik'araa bi ak'ore waibiamaa wa esperāmaa. Rey Waibia, pimaa aupai chupiria iididaipia bi. Chi māga oo-e bi león jīa p'ani uriade bat'at'aadaipia bi. ⁸Írá Rey Waibia, ma ley jaráji māik'aapa p'āpíji. Māga apidaapa wēpapida-e pai, tachi Media pidaarā māik'aapa Persia pidaarā leyde māga jara bairā.

⁹Māga iididap'edaa perā, rey Dariopa ma ley jaraji māik'aapa p'āpíp'eda, ma p'ādade ichi t'ī p'ā biji. ¹⁰Danielpa k'awaak'āri reypa ichi t'ī p'āda ma ley p'ādade, wāji ichi temaa māik'aapa ichi k'āipari cuartodepema ventana ewat'aaji. Ma ventana k'īrapite Jerusalén p'uuru audú t'imí bapachi. Mapa naaweda ewari chaa it'aa t'īda ūpee it'aa t'īpariidak'a, mama bedabaip'eda, Tachi Ak'oremaa it'aa t'īmaa beeji. ¹¹Māimisa ma poro waibiarā Daniel tede t'īujida māik'aapa unujida iru it'aa iidimaa bi ichi Ak'ore Waibiamaa, irua ichi k'aripamerā.

¹²Māga unudak'āri, reymaa wājida māik'aapa ma ley irua p'āda k'īrapapijida. Māgajida:

—Rey Waibia, ¿pia nāgí ley p'āpíji-ek'ā? ajida. Ewari treinta wāyaarude apidaapa chupiria iididaik'araa bida a bi ak'ore waibiamaa wa esperāmaa. Pimaa aupai chupiria iididaipia bi. Chi māga oo-e bi bat'at'aadait'eeda a bi, león jīa p'ani uriade. ¿Wāara-ek'ā?

Reypa p'anauji:

—Māgada aji. Ichita na leyde jara bik'a oodaipia bi tachi Mediadepema māik'aapa Persiadepema leyde jara bik'a. Apidaapa māga oonaapáde adaik'araa bi.

¹³ Māpai ma poro waibiarāpa māgajida:

—Rey Waibia, jā Daniel tachi chonaarāpa Judá eujādeepa presok'a aneedap'edaadepemapa pi waawee-e bi māik'aapa ook'aa na ley pia p'āpidade jara bik'a. Ma k'āyaara, ewari chaa irua it'aa t'īda òpee it'aa t'īpari ichi Ak'ore Waibiamaa.

¹⁴ Reypa māga ūrik'āri, t'āri p'ua nībeeji Daniel k'inia iru bada perā. Mapa ak'ōrejīru baairumaa k'isia nībapachi sāgá Daniel ma nepiradeepa k'aripa atai.

¹⁵ Mamīda ma poro waibiarā waya rey k'īrapite chejida māik'aapa māgajida:

—Rey Waibia, pia pia k'awa bida ajida, tachi Mediadepema leyde jara bi māik'aapa tachi Persiadepema leyde jara bi reypa p'āda apidaapa p'oyaa jōpida-e pai.

¹⁶ Māpai reypa jaraji Daniel aneedamerā māik'aapa ma león jīa p'ani uriade bat'at'aanadamerā. Mama panadak'āri, reypa Danielmaa māgaji:

—Mīa k'inia bi pichi Ak'ore Waibiapa nadepa k'aripa atamerā, pia ichita oopari perā irua oopi bik'a!

¹⁷ Māpai ma uriade bat'at'aadap'eda, māu choma aneejida chi t'ai jīa nībidait'ee. Māpai reypa ichi sortijade sello badapa māik'aapa ichi ek'ari p'anadap'edaa poro waibiarā sortijade sello badapa ma māu choma bide sellaa biji apidaapa ãyaa atanaadamerā māik'aapa ak'ipidait'ee Daniel ome āchi leyde jara bik'a oojida. ¹⁸ Maap'eda rey wāji ichi palaciodee. Nek'o-ee ichi p'arude jēra banaji māik'aapa oo-e paji ichia ne-inaa oopariida o-īa beeit'ee. Ma awara ma p'ārik'ua p'oyaa k'āi-e paji. ¹⁹ Ai norema tap'edaweda p'irabaidachi māik'aapa isapai wāji ma león jīa p'ani uria badamaa. ²⁰ Mama k'ait'a pawāk'āri, k'isia nībada perā, Danielmaa golpe baiji:

—Daniel, Ak'ore Waibia ichita chok'ai bapari-it'ee mimiapari, pia ichita oopari irua oopi bik'a. ¿Pichi Ak'ore Waibiapa pi león juadeepa k'aripa atajik'ā? aji.

²¹ Māpai ma uria badamāiipa Danielspa p'anauji:

—Rey Waibia, mīa k'inia bi pi ichita bapariimerā! ²² Michi Ak'ore Waibiapa ichi ángel pēiji león it'ai jīamerā. Mapa mīmaa maarepida ne-inaa k'achia ooda-e paji. Rey Waibia, michi Ak'ore Waibiapa k'awa bi mia iru k'īrapite ne-inaa k'achia oo-e bi māik'aapa pi k'īrapite ne-inaa k'achia oo-e bi.

²³ Māga ūrik'āri, rey o-īadachi māik'aapa jaraji Daniel ma león jīa p'ani uriadeepa uchia atadamerā. Êt'a atanadak'āri, Daniel k'ap'ia jōmaweda pia baji. Maarepida t'oida wēe baji, irua ichi Ak'ore Waibiade ijāapariida perā. ²⁴ Māpai reypa jaraji ma poro waibiarā, chi Daniel imiatee p'anadap'edaarā, aneedamerā māik'aapa ma león jīa p'ani uriade bat'ak'oodamerā āchi wēraarā ome māik'aapa āchi warrarā paara. Ma

jōmaweda bat'ak'oodak'āri, ma uria edajāde baaidai naaweda, leonpa āra k'ap'ia k'aak'oojida āchi biiri biak'oorutamaa. Māgá k'ok'oojida.

²⁵ Ma t'ēepai rey Dariopa na ley p'ā pēiji jōmaweda ichi jua ek'ari p'anapatap'edaa p'uuru pidaarā awara–awaraarāmaa, eujā awara–awaraadepemaarāmaa, māik'aapa māgí eujādepema pedee awara–awaraa pedeepataarāmaa:

“Mia k'inia bi parā jōmaweda k'āiwee p'anapataadamerā māik'aapa net'aa pia iru p'anapataadamerā. ²⁶ Mia jara bi mi jua ek'ari p'anapataarā jōmaarāpa Daniel Ak'ore Waibia waaweeptaadamerā māik'aapa irumaa it'aa t'ipataadamerā.

“Iru Jōmaarā Ak'ore Waibia; ichita chok'ai bapari. Iru ichita jōmaarā rey pait'ee, iru jōmaarā k'āyaara waibiara bairā. ²⁷ Irua eperāarā k'aripapari māik'aapa k'achia beerā juadeepa uchiapipari. Pajāde, na eujāde paara irua oopari ne–inaa eperāarāpa p'oyaa oodak'aa āchi juadoopa. Iruata Daniel león juadeepa k'aripa ataji.”

²⁸ Maadamāiipa Daniel eperā waibia paji rey Darío jua ek'ari māik'aapa Persiadepema rey Ciro jua ek'ari.

Danielpa k'āimok'araadade nemīsia nēchoma beerā k'īmari unuda

7 ¹Babilonia eujādepema rey Belsasar naarapema año rey bide Danielpa k'āimok'araaji. Ichi p'arude bide, k'āimok'araaji māik'aapa īrimak'āri, ichia ma k'āimok'araadade unuda p'āji.

²Ma p'ādade nāga jaraji:

“P'ārik'ua mia k'āimok'araadade unuji nāu p'ua nībi norte eereepa, oriente eereepa, sur eereepa māik'aapa occidente eereepa. Ma nāu k'īmari p'usa choma bi īri p'ua nībaji. Mapa p'usa t'o nībeeji.

³ “Māga bide p'usadeepa nemīsia nēchoma beerā k'īmari uchiajida. Ma nemīsia nēchoma beerā awara–awaraa p'anajida. ⁴ Chi naa uchiada leonk'a baji. Mamīda nejipi isia k'arak'a iru baji. Mia ak'īmaa bide chi isia k'ara ēt'a atajida māik'aapa chi k'ap'ia jira atadap'eda, eujāde bainī binajida. Mama chi ātauwaarepema biiripa eperāk'a bainī beeji māik'aapa eperā k'īsiaparik'a k'īsia beeji.

⁵ “Aí eerepema osok'a baji. Ik'ia aba it'iara baji chi apema k'āyaara. Māgipa orro ūpee ichi k'idade k'aa iru baji. Māgá ak'īmaa bide mia nāgí pedee ūriji: ‘¡Bainī béeji māik'aapa nechiara waibia k'óji bi jāwaarumaa!’

⁶ “Ma omé eerepema imamak'a baji. Mamīda ipana isia k'arak'a k'īmari iru baji ichi ek'arrade. Ichiaba poro k'īmari iru baji. Māgí juataura papijida, māgá ichi jua ek'ari chok'ara iru bamerā.

⁷ “Ma t'ēepai mia k'āimok'araa bide unuji ūpee eerepema nemīsia nēchoma bi. Māgí k'achiara baji chi apemaarā k'āyaara. Ne–inaa tachi p'erapiparik'a baji māik'aapa audú juataura baji. Chi k'ida nēchoma hierrodee baji. Māgipa ne–inaa jōmaweda unu wāda k'o wāpachi māik'aapa

net'aa chok'ara ārik'oo wāpachi. Maap'eda ai īri t'ia wāpa ichi biiripa piart'i wāpachi. Apemaarā nemīsia nēchoma beerā mia ma k'āimok'araade unuda k'āyaara, māgí awara baji, ichi porode cacho diez iru bada perā.

⁸"Mia ma cacho ak'ima bide māirā esajīak'aunuji awaraa cacho ma-āriara uchia wā. Ma cacho k'aurepa ai k'īrapite p'anadap'edaa cacho ūpee ēt'a atajida. Māgí cacho t'ee uchiada tau iru baji esperāk'a māik'aapa chi it'aipa pedee audua pedeepachi.

Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate

⁹"Māgá ak'ima bide unuji rey su-ak'i beepari mama biruta. Su-ak'i beepari abaade chi ichita chok'ai bapari^b su-ak'i beeji. Chi p'aru t'o-t'oo baji nievek'a māik'aapa chi puda t'o-t'oo baji oveja k'ara pia t'ōdak'a. Ma rey su-ak'i beepari carretak'a baji llanta ome. Mamīda ma jōmaweda t'ipitauk'a urua nībaji. ¹⁰Ma awara iru k'īrapiteepa to uchiaji t'ipitau urua nībik'a. Mil chok'ara māik'aapa millón chok'ara iru ju aek'ari mimia p'anajida. Mama p'anadap'edaa charraarā su-ak'i p'aneejida māik'aapa libro chok'ara ewat'ijida.

¹¹"Mia ak'ima baji māik'aapa ūrimaa baji ma cacho ma-āri bipa pedee audua pedeemaa bada. Māgá ak'ima bide ma nemīsia k'achiara bada peet'ajida māik'aapa chi k'ap'ia pitikiak'oojida. Maap'eda t'ipitau urua jira bide bat'ak'oojida paa jōmerā. ¹²Jōdee chi apemaarā nemīsia nēchoma beerā juatau wēe papijida. Mamīda at'āri chok'ai bēijida māirā peedait'ee ewari paru misa.

¹³"Ma p'ārik'uapema k'āimok'araadade mia unuji esperāk'a bī jīraradeepa chewā. Māgí wāji ma ichita bapari su-ak'i bada k'ait'a. Iru k'īrapite ateedak'āri, ¹⁴juataura papiji māik'aapa k'īra wāree papiji. P'uuru pidaarā awara-awaraadepemaarā, eujā awara-awaraadepemaarā māik'aapa pedee awara-awaraa pedeepataarā biji iru ju aek'ari mimiapataadamerā. Ichita jōmaweda iru ju aek'ari p'anapataadait'ee, iru ichita jōmaarā rey perā.

¹⁵"Māgá mia ak'ima bide mi, Daniel, p'eradachi. K'isīa nībeeji ma jōmaweda unuda k'aurepa. ¹⁶Mapa ma k'āimok'araadade mi wāji ma ichita bapari ju aek'ari mimiapataarādepema abaamaa iidide ma jōma k'āata jara k'inia bi. Māpai māgipa nāga jaraji: ¹⁷"Ma nemīsia nēchoma beerā k'īmari jara k'inia bi rey waibia k'īmari. Māgiirāpa na p'ek'au eujādepemaarā āchi ju aek'ari iru p'anadait'ee. ¹⁸Mamīda ma t'ēepai māirā ju aek'ari beerā Jōmaarā Ak'ōre Waibiadeerā ju aek'ari p'aneedait'ee. Maadamāiipa ichita āra ju aek'ari p'anapataadait'eeda' aji.

¹⁹"Ichiaba mia k'awa k'inia baji k'āata jara k'inia baji ma ūpee eerepema nemīsia nēchoma bī, chi apemaarā k'āyaara awara bada.

^b 7.9 Literalmente: 'chi chonaa bita'.

Audú k'íra k'achia baji. K'ida hierrodee mäik'aapa p'isii broncedee iru baji. Ichia ne-inaa jömweda unu wäda k'o wäpachi mäik'aapa net'aa ärik'oo wäpachi. Maap'eda ai ïri t'ia wäpachi. ²⁰ Ichiaba mia k'awa k'inia baji k'läata jara k'inia baji ma cacho diez mäik'aapa chi ma-äriara uchiada. Mägí cacho k'aurepa ai k'lärapipe p'anadap'edaa cacho öpeeweda baaidachida. Mägí chi awaraa cacho k'äyaara waibiarä pik'a baji, tau iru bada perä mäik'aapa chi it'aideepa pedee audua pedee bada perä.

²¹ "Mia mägí ak'ímaa bide unuji mägí cacho Tachi Ak'öredeerä ome chöö bap'eda, irua ära p'oyaaru. ²² Mäpai chi ichita bapari cheji mäik'aapa ichideerä k'aripaji. Mägá ewari ma-it'ee awara bida paji mäik'aapa Jömaarä Ak'ore Waibiadeeräpa eperäärä ächi jua ek'ari iru p'aneejida.

²³ Mäpai mia iidi badamaa; mägí mimiaparipa mima mägaji:

'Ma öpee eerepema nemisia nêchoma bi jara k'inia bi awaraa rey waibia uchiait'ee na p'ek'au eujäde. Mägí awara bait'ee chi apemaarä k'äyaara. Na p'ek'au eujädepema eujä jömweda ichi jua ek'ari bi wäit'ee mäik'aapa net'aa ärik'oo wäit'ee. Maap'eda ai ïri t'ia wäit'ee. ²⁴ Ma cacho diez jara k'inia bi reyrä diez. Mägiirä ma nemisia nêchoma bi jua ek'ari reyrä padait'ee. T'ëepai rey awaraa uchiait'ee. Mägí naawedapemaarä k'äyaara awara bait'ee. Ichia ma diezdepema reyrä öpee p'oyaait'ee. ²⁵ Pedee k'achia jarait'ee Jömaarä Ak'ore Waibia äpite mäik'aapa irudeerä miapiit'ee. Tachi Ak'ore ley t'erabaipi k'inia bait'ee ichi ley pari. Ma awara fiesta ewari awara bida Tachi Ak'ore-it'ee t'erabai k'inia bait'ee awaraa ewari pari. Año öpee ap'eda esa-auk'a wäyaarude Tachi Ak'öredeerä mägí rey jua ek'ari p'aneedait'ee. ²⁶ Mamida it'aripema charraaräpa irua oomaa bi unudak'äri, waa eperäärä ichi jua ek'ari iru bapida-e pait'ee. Mägá iru jöt'aadait'ee. ²⁷ Mäpai eperäärä p'aneedait'ee Jömaarä Ak'ore Waibiadeerä jua ek'ari, ächia jömaarä reyrä k'äyaara juataura mäik'aapa k'íra wäreera p'anadait'ee perä. Mägá Jömaarä Ak'ore Waibia ichita jömaarä rey bapariit'ee. Jömweda na p'ek'au eujädepema poro waibiaräpa oopataadait'ee irua oopi bik'a, iru mimiapataarä p'anadait'ee perä.'

²⁸ "Mäga paji mi, Danielpa k'läimok'araada. Ma t'ëepai ma k'läimok'araada k'aurepa mi k'isia nïbeeji mäik'aapa mi k'íra p'åwatidachi. Mamida apidaamaa jara-e paji."

Danielpa oveja mäik'aapa chivo k'läimok'araa pik'a bide unuda

8 ¹ Rey Belsasar año öpee rey bide, k'läimok'araa pik'a bide mi, Danielpa awaraa ne-inaa unuji.

² Ma k'läimok'araa pik'a bide mi Elam eujäde baji; Susa p'uuru waibia ciudadela^c apatap'edaade. Mama mi Ulay to k'ait'a bainñ baji. ³ Mama

^c 8.2 Rey palacio badamäi ciudadela apachida. Mägí murallapa t'iak'au baji.

bide mia pi-ia ak'ik'āri, unuji oveja imik'īra to ide ak'inī bi. Ma oveja cacho omé teesoo iru baji. Cacho aba t'ēera uchiada teesoora baji.

⁴Mama mia pi-ia ak'ima bide, māgí ovejapa ichi cachopa occidente eeree; norte eeree māik'aapa sur eeree su wāpachi. Awaraa ne-animalaarā apidaapa māgí ome p'oyaada-e paji, ma cachopa sut'aa wāda perā. Ichia oo k'iniata ooji māik'aapa waapiara juataura pawāpachi. Mapa apida iru juadeepa p'oyaa uchiada-e paji.

⁵Mia at'āri ma unudade k'isiamaa bide unuji chivo occidente eerepa p'ira cheru. Audú isapai p'ira chewāda perā, chi jīru eujāde t'ōbaik'aa paji. Māgí chivopa cacho choma iru baji ichi tau omé esajīak'a. ⁶Ma chivo p'ira chedapa ma oveja cacho omé iru bada mia to ide unudamaa wāji māik'aapa chi cachopa golpe sut'aaji. ⁷Mia unuji ma chivopa oveja cacho omé iru bada golpe ooru māik'aapa chi cacho omeeweda k'ōrak'oroo. Mapa ma oveja iru ome waa chōo-e paji, juatau wēe beeda perā. Māpai ma chivopa ma oveja eujāde bat'at'aaji māik'aapa iru īri t'iamaa beeji. Apidaapa iru p'oyaa k'aripada-e paji.

⁸Māpai ma chivo waapiara juataura pawāpachi. Mamīda audú juataura beek'āri, chi cacho choma bada k'ōradachi. Ma pari cacho k'imiru uchiajida māik'aapa ia p'aneejida norte eeree, occidente eeree, sur eeree māik'aapa oriente eeree. ⁹Māpai ma cacho k'imiridepema abaadeepa awaraa cacho ma-āri uchiajī. Māgí wari wāji waibia padarumaa. Wari wāji sur eeree; oriente eeree māik'aapa occidente eeree, tachi eujā pi-ia bimaa. ¹⁰Māgá audú waibia wariji it'aripema soldaorā chip'epatamāi parumaa. Lucero ūk'uru baaipik'ooji māik'aapa ai īri t'iak'ooji. ¹¹Māgá it'aripema soldaorā poro waibia k'āyaara waibiara pa k'inia baji. Mapa jaraji Tachi Ak'ōre tede ne-animalaarā paanaadamerā māik'aapa mama ne-inaa k'achia ooji. ¹²Māgá ewari chaa ma tede ne-animalaarā paadai k'āyaara, mama ne-inaa audú k'achia oopachida, Tachi Ak'ōrepā jara bik'a oodaamaa p'anadap'eedaa perā. Mapa irua Tachi Ak'ōre, eperārā paara biji ichi jua ek'ari. Māgá irua Tachi Ak'ōrepā wāarata jarada seewak'a papiji. Maapai ma cachopa ichia k'iniata oo wāji māik'aapa ne-inaa jōmaade pia uchiajī.

¹³"Maap'eda mia ūriji angelpa awaraa angelmaa nāga iidimaa bi:

—¿Sāapai jōit'eema na ne-inaa k'achia oomaa bi ne-animalaarā ewari chaa paapata altarmāi? ¿Jōmasaa taarāit'eema aji, na p'ek'au k'achia waibia oomaa bi? Iru Tachi Ak'ōre tede t'iamaa bi māik'aapa soldaorā Tachi Ak'ōre juea ek'ari beerā^d k'achia p'e iru bi.

¹⁴Māpai chi apema angelpa p'anauji:

—K'āima dos mil trescientos taarāit'eeda aji. Maap'eda waya ma te pia oodait'eeda aji, k'achia wēe beemerā.

^d 8.13 K'īsiapata nama 'soldaorā' ak'āri, jara k'inia bi Tachi Ak'ōredē ijāapataarā.

K'āata jara k'inia bī Danielpa k'āimok'araa pik'a badade unuda

15 Mi, Danielpa ma k'āimok'araa pik'a badade k'īsiamaa beeji k'awaaít'ee k'āata jara k'inia bī. Māga bide mi k'īrapite eperāk'a padachi.

16 Māpai mia ūriji Ulay to esa–auk'aapa golpe biaru: “Gabriel, na eperāmaa jaráji ma k'āimok'araa pik'a bada k'āata jara k'inia bī.”

17 Māpai Gabriel mi k'ait'a chek'āri, mi p'eradachi māik'aapa bedabaidachi tau biiri eujāde t'ōbairumaa. Māpai irua mīmaa māgaji:

—Eperā, k'awájí ma k'āimok'araa pik'a bada jara k'inia bī ne–inää p'asait'ee Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate pak'āri.

18 Iru pedeemaa bide, mi k'īra k'īdachi māik'aapa eujāde barrobai baainaji. Mama pia k'āidachi. Mamīda irua mi t'ōbaip'eda, p'irabai ataji 19 māik'aapa māgaji:

—Mia pīmaa jarait'eeda aji, ne–inää p'asait'ee bi Tachi Ak'ōre k'īrau jō wāk'āri. Eperāarāpa p'ek'au k'achia oopata k'aurepa iru k'īrau bī. Mamīda ichi k'īrau jōit'ee ichi ewari waibia awara bida pak'āri.

20 Ma oveja pīa unuda cache omé iru bada jara k'inia bī Media eujādepema rey aba māik'aapa Persia eujādepema rey aba. 21 Jōdee ma chivo jara k'inia bī Greciadepema rey. Ma cache choma iru bada ichi tau omé esajāk'a jara k'inia naarapema Greciadepema rey. 22 Ma cache k'ōrap'eda, cache k'īmari uchiadap'edaa jara k'inia bī ma Greciadepema rey juu ek'ari eujāde awaraa reyrā k'īmari uchiadait'ee. Mamīda āchi mak'īara juataura p'anada–e pait'ee chi naapemak'a.

23 Ma reyrā jō wādak'āri māik'aapa āchi juu ek'ari p'anapataarāpa ne–inää audú k'achia oo wādak'āri, rey awaraa uchiait'ee. Ma rey audua bait'ee māik'aapa ik'awaa bait'ee. 24 Māgī rey waibia pait'ee. Mamīda ichi itu māga pa–e pait'ee. Māgipa ne–inää k'īra t'ādoo jōpiit'ee. Eperāarāpa māga unudak'āri, p'era pik'a para beeit'ee. Jōmaweda irua oo bī pia uchiait'ee. Eperāarā poro waibiarā jōpiit'ee, Tachi Ak'ōre eperāarā chok'ara paara. 25 Ik'awaa bapariit'ee perā, eperāarā chok'ara k'ūrait'ee māik'aapa māgā āra p'oyaaít'ee. K'īsiait'ee ichita jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Iru juu ek'ari p'anapataarāpa irude ijāadait'ee mīda, irua āchi traicionaait'ee māik'aapa peepik'ooint'ee. Chōoit'ee It'aripema Rey ome. Mamīda māgipa ichi k'īradoopa iru jōpiit'ee.

26 Ma k'āimok'araa pik'a badade pīa ūri baji jarak'āri k'āima jōmasaa ma ne–inää k'achia oodait'ee. Ma jarada wāara. Mamīda pīa unuda awaraarāmaa jaranaáji, māga p'asait'ee taarāit'ee perā.

27 Ma t'ēepai mi, Daniel, juatau wēe beeji māik'aapa k'āima chok'ara k'ayaa beeji. Maap'eda p'irabaiji māik'aapa waya Babilonia eujādepema poro waibiarā ome mīchi mimia oomaa beeji. Mamīda audú k'īsia nībapachi ma k'āimok'araa pik'a badade unuda k'aurepa, p'oyaa k'awa–e pada perā k'āata jara k'inia baji.

Danielpa it'aa t'ida

9 ¹Mediadepema Jerjes warra, Darío naarapema año caldeorā^e rey bide, ²mía leemaa baji Tachi Ak'ore pedee jarapari Jeremiapa p'āda. Ma Jeremiamaa Tachi Ak'orepa p'āpidade jara baji Jerusalén p'uuru jōdap'eda, chiwidi oo atadai naaweda, setenta años wāyaait'ee. ³Made k'isiap'eda, mia Tachi Ak'ore Waibiamaa it'aa iidimaa beeji māik'aapa chupiria iidimaa beeji. Ma awara nek'o-ee irumaa it'aa t'īmaa beeji māik'aapa chi iapata p'aru jí beep'eda, it'abarre p'ora ūri su-ak'i beeji. ⁴Mi Ak'ore Waibiamaa it'aa t'īji michi auk'aarāpa p'ek'au k'achia oopatap'edaa pari māik'aapa mia oopariida pari. Irumaa nāga jaraji:

"Tachi Ak'ore, pi Jōmaarā Ak'ore Waibia; jōmaarā k'āyaara waibiarā bi. Mapa taipa pi waaweeepata. Pia ichita oopari pia jaradak'a pi k'inia iru p'anapataarā ome māik'aapa pi leyde jara bik'a oopataarā ome. ⁵Taipa p'ek'au k'achia oopata. Ne-inaa k'achia ooyaa p'anapata māik'aapa pia jara bik'a oodaamaa p'anapata. Pi leyde jara bik'a oodak'aa. ⁶Taipa pi pedee jarapataarā pedee ūridaamaa p'anapata, āra pi mimiapataarā mīda māik'aapa pi pari pedeejida mīda tai reyrāmaa, tai poro waibiarāmaa, tai chonaarāmaa māik'aapa israelitaarā jōmaarāmaa.

⁷"Jōmaarā Ak'ore Waibia, pia ichita ne-inaa pia oopari. Mamīda idi tai jōmaweda Judá eujādepemaarā, Jerusalén p'uurudepemaarā, awaraa israelitaarā, k'ait'a p'anapataarā māik'aapa t'imí p'anapataarā paara, k'īra nejasia p'aní, pide ijāa amaa p'anadap'edaa perā. Maperāpi pia tai awara-awaraa eujādee ateepiji.

⁸"Tachi Ak'ore, tai māgá k'īra nejasia p'aní taipa, tai reyrāpa, tai poro waibiarāpa māik'aapa tai chonaarāpa paara pi k'īrapite p'ek'au k'achia oopatap'edaa perā. ⁹Tachi Ak'ore, taipa pia oopi bik'a oodaamaa p'anapata mīda, pia eperāarā chupiria k'awaapari māik'aapa āchia p'ek'au k'achia oopata āyaa bipari. ¹⁰Tachi Ak'ore, tai Ak'ore Waibia, taipa pi ley ūridaamaa p'anapata māik'aapa oodaamaa p'anapata pia pi pedee jarapataarāmaa jarapida, āra pi mimiapataarā pají mīda.

¹¹Israelitaarā jōmaarāpa pi ley ūridaamaa p'anapata māik'aapa pia jara bik'a oodaamaa p'anapata. Maperā pia tai k'achia ooji māik'aapa k'achiade baaipiji pi mimiapari Moisepa p'ādade jara bik'a. Pia taimaa māga ooji, pi k'īrapite taipa p'ek'au k'achia oopatap'edaa perā. ¹²Na ne-inaa k'achiade baaipik'āri, pia ooji tai israelitaarāmaa māik'aapa tai poro waibiarāmaa ooit'eeda adak'a. Pia na p'ek'au eujā oodak'āriipa, apidaapa waide unudak'aa pia Jerusalén p'urumaa ne-inaa k'achia oodak'a, pia tai k'īraunuamaa iru p'anapataarāmaa ma p'uuru jōpik'āri. ¹³Tachi Ak'ore, tai Ak'ore Waibia, na jōmaweda p'asaji Moisepa ley p'ādade

^e 9.1 Caldeorā jara k'inia bi Babilonia eujādepemaarā.

jara bik'a. Mamīda taipa jiridak'aa oodait'ee pia jara bik'a māik'aapa taipa ne-inaa k'achia oopata oo amaadak'aa. Ichiaba jiridak'aa pi ūraa wāara jara bi k'awaadait'ee. ¹⁴Mapera ūraa pia tai na k'achiade baaipiiji. Tachi Ak'ōre, pia ichita ne-inaa pia oopari. Mamīda taipa pi ūraa ūridaamaa p'anapata.

¹⁵"Tachi Ak'ōre, pia pi juu ak'ipiji pi p'uuru pidaarāmaa, āchi Egipto eujädeepa uchiapik'āri. Maadamāiipa idi parumaa ma k'aurepa eperāarāpa pi t̄f t'o p'anapata. Mamīda taipa p'ek'au k'achia oopata māik'aapa ne-inaa k'achia ooi awaa p'anapata. ¹⁶Tachi Ak'ōre, pia māgá pi p'uuru pidaarā k'aripapariidak'a, ūrā auk'a tai chupiria k'awāaji māik'aapa waa k'irau banāaji Jerusalén p'uurudepemaarā ome, ma p'uuru pēré perā māik'aapa pia ee awara bidade bairā. Jerusalén ik'aawa p'anapata eujädepemaarā jōmaarāpa pi p'uuru Jerusalén māik'aapa tai, pichi eperāarā oo iru p'ani, taipa māik'aapa tai chonaarāpa p'ek'au k'achia ooi awaa p'anapatap'edaa perā. ¹⁷Tachi Ak'ōre, tai Ak'ōre Waibia, ūrīji mi, pi mimiaparipa it'aa t̄fimaa bi māik'aapa chupiria iidimaa bi. Pia pichi te k'inia iru bi. Mapa waya pia ak'iji, ma te ituuba bairā t'leet'aadap'edaa perā. Māgá jōmaarāpa pi t̄f waya t'o p'anapataadait'ee. ¹⁸Taipa chupiria iidi jōni ūrīji māik'aapa tai ak'iji. Tai chupiria chitooni ak'iji māik'aapa p'uuru taipa pimaa it'aa t̄fpatap'edaamāi ak'iji ma p'uuru āri bairā. Taipa nāgā it'aa t̄idak'aa k'isia p'anadairā taita k'achia wēe p'anapata. Jip'a it'aa t̄ipata k'awa p'anadairā pia eperāarā chupiria k'awaapari. ¹⁹¡Tachi Ak'ōre, ūrīji māik'aapa taipa ne-inaa k'achia oopata áyaa bñji! ¡Tachi Ak'ōre, tai ak'iji māik'aapa k'aripa chéji! ¡Tachi Ak'ōre, taarānāaji pia pi p'uuru māik'aapa pi eperāarā jirit'erada perā! ¡Michi Ak'ōre Waibia, tai, pichi eperāarāpa pimaa aupai it'aa t̄ipata! ¡Mapa tai chupiria k'awāaji!"

Tomia setenta

²⁰Māgá mi Ak'ōre Waibiaamaa it'aa t̄fimaa beeji. Irumaa jaraji mia p'ek'au k'achia oopariida māik'aapa michi auk'aarā, israelitaarāpa p'ek'au k'achia oopatap'edaa. Ma awara it'aa iidiji irua ee awara bida pari, ai naaweda iru te mama bada perā. ²¹Perá k'ewarapema ne-animalaarā Tachi Ak'ōre-it'ee paapatap'edaa hora pajif.

Mi māgá it'aa t̄fimaa bide eperāk'a naaweda k'āimok'araadade unuda, Gabriel, wāabai cheji mi badamaa. ²²Irua mimaa māgaji:

^f 9.21 Na pedee p'āk'āri, Daniel Babilonia eujäde bají. Mamīda ichita k'irāpají israelitaarāpa oopatap'edaa Tachi Ak'ōre tede ma te at'āri Jerusalende bak'āri. Mapa ewari chaa, tap'eda, k'ewara paara, irua k'irāpají israelitaarāpa naaweda oopatap'edaa Tachi Ak'ōre tedepema altarde, iru-it'ee ne-animalaarā paadak'āri. Māga k'irāpak'āri, Tachi Ak'ōremaa it'aa t̄ipachi.

—Daniel, ūrá mi pimaa cheji na ne-inaa k'awapide. ²³Pi ewaa it'aa t'īmaa beek'āri, Tachi Ak'ōrepa ūriji. Mapa mi pimaa jarade cheji pia lee bada k'lāata jara k'inia bi. Irua pi audú k'inia iru bapari. Mapa mia jararu pia ūriji.

²⁴Tachi Ak'ōrepa tomia^g setenta awara biji pichi auk'aarāpa māik'aapa pi p'uuru Tachi Ak'ōre-it'ee awara bidadepemaarāpa Tachi Ak'ōremaa āchia p'ek'au k'achia oopatap'edaa jaradamerā māik'aapa irude waya ijāa p'aneedamerā. Māga oodak'āri, Tachi Ak'ōrepa wēpapiit'ee ārapa p'ek'au k'achia oopata māik'aapa irua ūra ichita pia ak'i bapariit'ee. Maapai iru pedee jarapataarāpa k'aimok'araa pik'a bide unudap'edaak'a uchiat'ee. Mapa waa k'āimok'araa pik'ada-e pait'ee. Ichiaba maapai Jeremiapa p'āda pia leedadade jara bik'a, Tachi Ak'ōre te chiwidi oodap'eda, iru-it'ee awara bidait'ee. ²⁵Na pedee pia k'awaaiapia bi. Jaradak'āriipa Jerusalén chiwidi oo atanadamerā, ma p'uuru depema poro waibia awara birutamaa tomia siete wāyaait'ee.^h Māpai Jerusalén p'uuru chiwidi oodait'ee; chi calle, chi plaza, chi p'uuru t'iak'au bi muralla ome. Mamida ma p'uuru oomaa p'aniirā p'era jōnipa k'isia paraa p'anadait'ee. Maap'eda, tomia sesenta y dosⁱ wāyaait'ee Tachi Ak'ōrepa jirit'erada pai naaweda. ²⁶Ma tomia sesenta y dos wāyaada t'ēepai Ak'ōrepa jirit'erada peet'aadait'ee. Maperā ma p'uuru depemaarā iru juu ek'ari p'aneeda-e pait'ee. Ma k'āyaara awaraa rey uchiat'ee bi eere p'aniirāpa Jerusalén p'uuru Tachi Ak'ōre te ome jōpit'aadait'ee. Atu p'anide to chomapa p'uuru jōt'aaparik'a, māga pik'a ma p'uuru jōdariit'ee. Ma t'ēepai chōo para bait'ee māik'aapa ma eujādepema net'a jōdait'ee ma jura chōo auparutamaa. ²⁷Awaraa tomia de^j ma reypa pacto ooit'ee eperārā chok'ara ome. Mamida ma tomia esa-auk'a bide irua jarait'ee waa ne-animalaarā Tachi Ak'ōre-it'ee paanaadamerā māik'aapa waa net'aa iru-it'ee tee chenaadamerā. Maapai irua ne-inaa audú k'achia ooit'ee Tachi Ak'ōre te ūri, chi it'ipiara bimāi, Tachi Ak'ōrepa ewari awara bida paru misa iru jōpiit'ee.

Danielpa Tigris to ide unuda

10

¹Persiadepema rey Ciro año ūpee rey bide Tachi Ak'ōrepa ne-inaa k'awapiji Daniel, ichiaba t'ījarapatap'edaa Beltsasarmaa. Irumaa k'awapiji taarāpai jura paraait'ee. Danielpa māga k'awaak'āri, k'awaji ma pedee wāara paji. T'ēepai ma k'awapida jara k'inia bi pipiara

^g 9.24 Tomia ak'āri, jara k'inia-e baji ewari siete, tachia tomia k'awa p'anik'a. Nama tomia siete jara k'inia bi 'siete por siete'. Chi k'awaa beerāpa jarapata ma tomia chaa jara k'inia bi siete años. Māgā siete años por 'tomia setenta' cuatrocientos noventa años paji. ^h 9.25 Pia jarait'eera, cuarenta y nueve años wāyaait'ee. ⁱ 9.25 Pia jarait'eera, cuatrocientos treinta y cuatro años wāyaait'ee. ^j 9.27 Pia jarait'eera awaraa siete añode.

k'awaji k'āimok'araa pik'a bide. ² Maapai tomia ōpee wāyaaru misa mi, Daniel, k'īsia paraa nībapachi. ³ Ma tomia ōpee wāyaarude chik'o warraa k'o-e paji. Nechiara jida k'o-e paji māik'aapa vino jida to-e paji. Ma awara k'era jida p'uru-e paji. ⁴ Naapema atanede ewari veinticuatrode, mi Tigris to waibia bi ide bainī baji. ⁵ Mama bide pi-ia ak'ik'āri, unuji eperā p'aru linodee k'ada jī bi. Chi k'irrige jīpari nēedee aupai ooda paji. ⁶ Chi k'ap'ia māu pi-ia topacio īdaaparik'a īdaa baji. Chi k'īra pa tau īdaaparik'a īdaa baji. Chi tau t'ipitau urua nībik'a baji. Chi juu, chi biiri ome bronce īrradak'a urua p'anajida. Pedeek'āri, ūriji eperāarā cho-k'ara pedee p'anik'a.

⁷Mi, Danielpapai ma k'āimok'araa pik'a bi unuji. Mi k'ōp'āyoorāpa maarepida unuda-e paji mīda, audú p'eradachida māik'aapa p'irak'ooodachida miruk'oodaridait'ee. ⁸Mia māgá ma k'āimok'araa pik'a bi unuk'āri, apida mi ome bee-e paji. P'era nībipa mi juatau wēe beeji māik'aapa k'īra p'āwatidachi. ⁹Māpai mia ma eperā mimaa pedee bi ūrik'āri, mi k'īra k'ī eujāde barrobai baainaji. Mama mi pia k'āidachi.

¹⁰Māga bide ma eperāpa mi juade jita ataji sinapotepa beemerā.

¹¹Māpai mimaa māgaji:

—Daniel, Tachi Ak'ōrepa pī audú k'inia iru bapari. Mapa mi pēiji pī ak'ide chemerā. P'irabáiji māik'aapa pia ūriji mia pimaa jararu.

Irua māga jarak'āri, mi biiri wēree bainī beeji.

¹²Māpai mimaa māgaji:

—Daniel, p'eranáji. Pia k'awa k'inia beedak'āriipa k'āata jara k'inia bi Tachi Ak'ōrepa pimaa k'awapida, pī audua-ee beeji. Mapa pia naapiara it'aa iididak'āriipa, Tachi Ak'ōrepa ūriji māik'aapa mi namaa pēiji.

¹³Mamīda k'āima veintiuno paru misa, netuara poro waibia eerepema ángel waibiapa mi chepiamaa beeji. Māgipa Persiadepema rey ichi juu ek'ari beerā ome ak'ipari. Mama mi iru ome chōomaa beeji. Mamīda Tachi Ak'ōre eerepema angeleerā poro waibia Miguelpa mi k'aripa cheji.

¹⁴Māgá mi pimaa jarateede cheji ewari cherude pīchi auk'aarā ome k'āata p'asait'ee. Ma k'awapida nāga jara k'inia bi.

¹⁵Ma eperā pedeemaa bide, mi k'īra edaa ak'i baji; maarepida pedee-ee. ¹⁶Māga bide awaraa eperāk'a bipa mi it'ai t'ōbait'aaji.

Māpai mi k'īrapite bainī badamaa mia māgaji:

—Michi Waibia, na k'āimok'araa pik'a bi k'aurepa mi audú k'īsia paraa māik'aapa juatau wēe nībida aji. ¹⁷¿Sāgá mi, pī mimiapari pī ome pedeeima, nāgá juatau wēe nībide māik'aapa ūyapaa paara wēe nībide?

¹⁸Māpai ma eperāk'a bipa waya mi t'ōbait'aaji. Māgá mi juatau paraa beeji.

¹⁹Māga bide irua mimaa māgaji:

—P'eranáji! K'āiwee baparíjij! Tachi Ak'ōrepa pī k'inia iru bapari. Mapa sōcharra beeji!

Mimaa māga jara bide, mi t'āri o-īa beeji māik'aapa māgaji:
—Michi Waibia, pedēeji ūrapi pia mi waya juataura papida perā.

²⁰Māpai irua mimaa māgaji:

—¿Pia k'awa bīk'ā aji, sāap'eda mi pi ak'ide cheji? Tachi Ak'ōrepa pimaa k'awapida jara k'inia bi jarap'eda, mi waya chōonait'ee ma Persiadepema netuara eerepema ángel waibia ome. Ma ome chōo aupak'āri, Greciadepema netuara eerepema ángel waibia cheit'ee.
²¹Mamīda māga p'asai naaweda, mia pimaa jarait'ee librode pedee wāarata p'ā bidepema. Mi māgá ma netuara eerepema angeleerā ome chōomaa bak'āri, jīp'a it'aripema angeleerā poro waibia Miguélpata mi k'aripait'ee. Irua parā israelitaarā rey, ichi jua ek'ari beerā ome ak'ipari.

11 ¹Mediadepema rey Darío naarapema año rey bide mia iru k'aripaji.^k

Sur eerepema reyrā norte eerepema reyrā ome

²Irá mia pimaa wāarata k'awapiit'ee. Persia eujāde awaraa reyrā õpee uchiadait'ee. Maap'eda ma reyrā õpee eere awaraa rey uchiait'ee. Māgí apemaarā reyrā k'āyaara p'arat'ara bait'ee. Māgá ma p'arat'ara bi k'aurepa juataura beek'āri, ichi jua ek'ari beerā imiait'ee Greciadepema rey ome chōo k'inia p'anadamerā. ³Mamīda ma t'ēepai awaraa rey uchiait'ee. Māgí juataura bait'ee māik'aapa chōo k'awaa bait'ee. Eujā waibia ichi-it'ee jāri ata wāit'ee māik'aapa ichi jua ek'ari biit'ee. Māgá rey waibia chōo k'awaa bait'ee perā, ichia oo k'iniata oo wāit'ee.
⁴Mamīda māga bide ichi jua ek'ari beerā awara-awaraa p'anadanadait'ee; ūk'uru norte eere, ūk'uru oriente eere, ūk'uru sur eere māik'aapa ūk'uru occidente eere. Irudeepa uchiadait'erā reyrā pada-e pait'ee. Ma awara iru naaweda juataura baji mīda, ma awara-awaraa p'anadanadap'edaarā poro waibiarā mak'iara juataura p'anada-e pait'ee, Tachi Ak'ōrepa āra māgá awara-awaraa p'anapiit'ee perā māgá reydeerāpa ma eujā āchi jua ek'ari iru p'ananaadamerā.

⁵Ma t'ēepai ma sur eeree^l wādap'edaarā rey juataura beeit'ee. Mamīda soldaorā poro waibiarādepema aba iru k'āyaara juataura beeit'ee māik'aapa norte eerepema^m eujā waibiarā bi ichi jua ek'ari iru beeit'ee.
⁶Año chok'ara wāyaak'āri, sur eerepema reyⁿ pacto ooit'ee ma norte eerepema rey^o ome chōoda-ee p'anapataadait'ee. Ma sur eerepema reypa ichi k'au teeit'ee norte eerepema reymaa miak'āidamerā, māgá chōoda-ee p'anapataadai jīak'aapa. Mamīda pia uchia-e pait'ee. Ma

^k 11.1 Ūk'uruurāpa k'isiapata 'iru' ak'āri, jara k'inia baji angeleerā poro waibia, Miguel.

^l 11.5 Sur eeree ak'āri, jara k'inia bi Israel eujā sur eere. ^m 11.5 Norte eere ak'āri, jara k'inia bi Israel eujā norte eere.

ⁿ 11.6 Sur eerepema rey ak'āri, jara k'inia bi Egipto eujādepema rey. ^o 11.6 Norte eerepema rey ak'āri, jara k'inia bi Siria eujādepema rey.

norte eerepema rey taarā ba-e pait'ee. Ma wēra waibiara pai k'āyaara, norte eerepemaarāpa iru traicionaadait'ee. Iru, chi imik'īra, chi warra māik'aapa chi mimiapataarā paara peek'oodait'ee. ⁷Maapai ma wēra ēreerādepema chi ak'ōre pari rey beep'eda, ichi soldaorā ome chōonadait'ee norte eerepema soldaorā ome māik'aapa ãra murallapa t'iak'au bimāi jāri ata wādait'ee. Māgá māgiirāpa ma norte eerepema soldaorā p'oyaadait'ee. ⁸Āra ak'ōre waibia apataarā juapa metaldee ooda ateedait'ee Egipto eujādee, awaraa ne-inaa pi-ia nēedee ooda māik'aapa p'arat'adee ooda ome. Ma t'ēepai año chok'ara-ee wāyaarude, ma norte eerepema rey ichiak'au bīdait'ee. ⁹Maap'eda norte eerepema rey chōonait'ee sur eerepemaarā ome. Mamīda p'oyaa-e pak'āri, āpītee wāit'ee ichi eujādee.

¹⁰ T'ēepai norte eerepema rey warrarāpa soldaorā cho-k'ara chip'e atadait'ee waya sur eerepemaarā ome chōonadait'ee. Ma warrarādepema aba ichi soldaorā ome māgá chōonadak'āri, āchi chōo wārutamaa sur eerepemaarā eujā jō wādait'ee, to choma nībeek'āri, ne-inaa jōparik'a. Māgá chōo wādapa, sur eerepema rey p'uuru waibia murallapa t'iak'au bimāi panadait'ee. ¹¹Māga unuk'āri, sur eerepema rey audú k'lraudariit'ee norte eerepema rey ome. Iru ome chōode uchiait'ee māik'aapa norte eerepemaarā cho-k'ara p'anadait'ee mīda, ichia ãra p'oyaait'ee. ¹²Māgá sur eerepema reypa ma norte eerepema soldaorā p'oyaak'āri, audua beeit'ee māik'aapa ma norte eerepemaarā cho-k'ara peepiit'ee. Mamīda irua norte eerepemaarā ichi jua ek'ari taarā iru ba-e pait'ee, ¹³norte eerepema reypa awaraa soldaorā chok'araara naaweda iru bada k'āyaara chip'e atait'ee perā. Maap'eda, año chok'ara-ee wāyaak'āri, ichi soldaorā chok'ara, arma, net'aa pia ome waya sur eerepemaarā ome chōonadait'ee.

¹⁴ Daniel, māga p'asak'āri, eperāarā chok'ara sur eerepema rey jua ek'ariipa uchia k'inia p'aneedait'ee. Ichiaiba pichi eujādepemaarā,^p eperāarā k'achia-idaa beerā auk'a iru jua ek'ariipa uchia k'inia p'anadait'ee. Mamīda āchia oo k'inia p'anik'a ooda-e pait'ee. Māgá pia k'lāimok'araa pik'a bide unudak'a p'asait'ee. ¹⁵Maap'eda norte eerepema rey cheit'ee māik'aapa rampa oopiit'ee, madeepa t'iudamerā p'uuru murallapa t'iak'au beede. Māgá māgee p'uuru p'oyaadait'ee. Sur eerepema soldaorā sōcharra beerāpa pida ne-inaa p'oyaa ooda-e pait'ee, āchi k'īraunuunamāa iru p'anapataarā ma p'uurude t'iunaadamerā. ¹⁶Ma norte eerepema reypa ichia oo k'iniata ooit'ee ichia p'oyaadaarā ome. Apidaapa iru ome p'oyaada-e pait'ee. Māgá iru pāchi Eujā Pi-ia Bide^q beeit'ee māik'aapa ma eujā ichi jua ek'ari iru bide, ichia ma eujādepema

^p 11.14 Daniel israelita pají perā, angelpa 'pichi eujādepemaarā' ak'āri, jara k'inia bi israelitaarā. ^q 11.16 Eujā Pi-ia Bi jara k'inia bi Israel eujā.

ne-inaa āri wāit'ee. ¹⁷Ma norte eerepema reypa k'īsiait'ee soldaorā ichi jua ek'ari beerā jōmaweda chip'le atap'eda, sur eerepemaarā ome chōonait'ee. Mamīda māga ooi k'āyaara, pacto ooit'ee sur eerepema rey ome. Ichi k'au teeit'ee ma sur eerepema reymaa iru ome miak'āimerā, māgá chōoda-ee p'anapataadai jīak'aapa māik'aapa māgá ma eujā ichi jua ek'ari beeī jīak'aapa. Mamīda ichia k'īsia bik'a uchia-e pait'ee.

¹⁸T'ēepai p'uuru p'usa ide p'anapataarā ome chōonait'ee māik'aapa māirā chok'ara p'oyaait'ee. Mamīda ma p'oyaada k'aurepa ichi audua beek'āri, ma eujādepema soldaorā poro waibiapa iru p'oyaait'ee māik'aapa k'īra nejasia beepiit'ee. ¹⁹Maap'eda ma norte eerepema rey ichi soldaorā ome āpītee wādait'ee āchi eujādee; āchi p'uuru murallapa t'iak'au beede. Mamīda ma wādade ma norte eerepema rey waibia k'achiade baaip'eda, piuit'ee. Māgá iru waa unuda-e pait'ee.

²⁰'Ma norte eerepema rey eere awaraa rey uchiait'ee. Māgipa ichi jua ek'ari eujā pia iru bait'ee. Maperā impuesto p'aapipari pēiit'ee ichi jua ek'ari beerā jōmaarāmaa ichi-it'ee p'arat'a p'aapimerā. Mamīda taarā-e rey bide iru piuit'ee, chōode wā-e bi mīda.

²¹'Ma rey pari awaraa rey uchiait'ee. Māgí ne-inaa k'achia ooyaa bait'ee. Awaraa reyrāk'a ba-e pait'ee, rey ēreerādeepa uchia-e pait'ee perā. Ma awara ichi jua ek'ari beerāpa iru awara bida-e pait'ee āchi rey beemerā. Mamīda āra atu p'anide, irua āra k'ūra bipa rey mimiade beeit'ee. ²²Ichi k'īraunuamāa iru p'anapataarā jōmaweda jōpiit'ee, to choma nībeek'āri, ne-inaa jōparik'a. Ichiaba māga ooit'ee ichi ome pacto oodap'edaarā poro waibia ome. ²³Ichi ome pacto oodap'edaarā k'ūrait'ee māik'aapa ichi eere eperāarā chok'ara-ee p'anadait'ee mīda, ma eujādepemaarā ichi jua ek'ari p'e iru beeit'ee. ²⁴Awara-awaraa eujā ichi jua ek'ari beedepema net'aara iru p'anapataarā k'āiwee p'anadak'āri, āchi atu p'anide, ichia ne-inaa oonait'ee ichi ak'ōreerāpa wa ichi chonaarāpa p'oyaa ooda-e p'anadap'edaa. Ma eujādepemaarā net'aa pia jāri ata wāit'ee māik'aapa ma net'aa ichi ome nipapataarāmaa jedoit'ee. Ichiaba k'īsiait'ee p'uuru murallapa t'iak'au bee p'oyaait'ee. Mamīda taarā-e nide māga ooit'ee.

²⁵'Ichi māgá waibia, sōcharra beek'āri, soldaorā chok'ara chip'le atap'eda, sur eerepema rey ome chōonadait'ee. Mapa sur eerepema reypa ichi soldaorā chok'araara chip'e atap'eda, iru ome auk'a chōode uchiadait'ee. Mamīda sur eerepemaarāpa iru traicionaadait'ee. Ma k'aurepa iru k'īraunuamāa iru p'anapataarā p'oyaa-e pait'ee. ²⁶Ma rey ome mesade nek'opataarāpa iru traicionaadait'ee. Ma k'aurepa iru k'īraunuamāa iru p'anapataarāpa iru soldaorā chok'ara peepik'oodait'ee.

²⁷Maap'eda ma reyrā omé mesa abaade su-ak'i p'aneedait'ee. Mamīda jīp'a k'īsiadait'ee ne-inaa k'achia oodait'ee māik'aapa āchi omeeweda seewa jaradait'ee. Mamīda apidaapa ooda-e pait'ee āchia oo k'inia

p'anik'a, at'āri ewari ma-it'ee awara bida pa-e bairā. ²⁸ Maap'eda ma norte eerepema rey ãpítee wāit'ee ichi eujādee. Ateedait'ee ne-inaa pi-ia ma chōodap'edaade jāri atadap'edaa. Mamīda ichi eujādee wāde, Tachi Ak'ore ome pacto oodap'edaarā īri wāit'ee āra k'achia oode. Āra eujāde pak'āri, ichia jōmaweda ne-inaa k'achia oo k'iniata ooit'ee. Maap'eda ichi eujādee wāit'ee.

²⁹ Ma t'ēepai Tachi Ak'orepa ewari ma-it'ee awara bida pak'āri, norte eerepema reypa soldaorā chok'ara chip'e atap'eda, waya sur eerepemaarā ome chōonait'ee. Mamīda ma chōo p'oyaada-e pait'ee āchia naaweda oodap'edaak'a, ³⁰ occidente eerepema soldaorā barcode chedap'eda, iru ome chōodait'ee perā. Māga oodak'āri, iru k'īsia nībeeit'ee. Mapa iru eere p'aniirā p'eradait'ee māik'aapa ãpítee jīchoodait'ee. Māga p'asak'āri, ma norte eerepema rey k'īrau nībipa Tachi Ak'orede ijāapataarā jīrinait'ee peek'oodait'ee. Jōdee pia ak'ipariit'ee Tachi Ak'orede ijāa amaarutaarā.

³¹ Maapai ichi soldaorāpa ne-inaa k'achia oodait'ee Tachi Ak'ore tede, ma te murallapa t'iak'au bi mīda. Jaradait'ee mama ne-animalaarā Tachi Ak'ore-it'ee paanaadamerā māik'aapa ne-inaa audú k'achia bidait'ee māga oopatap'edaamāi. ³² Irua ma ijāa amaadap'edaarā k'ūrait'ee, auk'a mama ne-inaa k'achia oodamerā. Mamīda Tachi Ak'ore wāara k'awa p'aniirāpa choopataadait'ee āchia ijāa p'anide māik'aapa ma reypa oopi bik'a oodak'aa pait'ee. ³³ Maapai āchi t'āidepema k'īsia k'awaa beerāpa eperāarā chok'araarāmaa jarateedait'ee. Mamīda ma k'īsia k'awaa beerā ūk'uru espadapa peek'oodait'ee; ūk'uru paak'oodait'ee; ūk'uru āra net'aa p'e iru p'ani jōmaweda jāri p'e atadap'eda, esclavo papidait'ee māik'aapa awaraa eujādee ateedait'ee. Mak'iarā taarā māga oo iru p'anada-e pait'ee. ³⁴ Āra māgá ne-inaa k'achiade baaidak'āri, eperāarā chok'ara-e p'aniirāpa k'aripadait'ee. Mamīda eperāarā chok'ara seewatapai āra ome araa p'ana chedait'ee. ³⁵ Ichiaba ma jarateepataarā ūk'uru jīridait'ee miapidait'ee. Tachi Ak'orepa māga p'asapiit'ee, ma jarateepataarā p'ek'au k'achia wēe p'aneedamerā iru ewari waibia ewate paru misa.

³⁶ Norte eerepema reypa ichia oo k'iniata oopariit'ee. Audua beeit'ee māik'aapa k'īsiapariit'ee ichita ak'ore waibia apataarā jōmaarā k'āyaara waibiara bi. Audú pedee k'achia pedeepariit'ee Jōmaarā Ak'ore Waibia ãpíte. Māga oopariit'ee Tachi Ak'orepa waa k'īrau choo-e parumaa māik'aapa iru miapirumaa, Tachi Ak'orepa k'īsia iru bik'a ne-inaa jōmaweda p'asait'ee perā. ³⁷ Ma reypa ak'ore waibiarā apata apida waawee-e pait'ee; ichi chonaarā ak'ore waibiarā, wēraarāpa it'aa t'ipata ak'ore waibiarā māik'aapa awaraa ak'ore waibia apataarā jida. Ma k'āyaara k'īsiapariit'ee ichita waibiara bi jōmaarā ak'ore waibia apataarā k'āyaara. ³⁸ Mamīda, murallapa t'iak'au bee jīapari ak'ore waibia apata iru bapariit'ee ichi ak'ore waibiak'a. Māga ooit'ee, ichi chonaarāpa māgee ak'ore waibia k'awada-e pajī mīda. Ma ak'ore waibia

apata-it'ee teepariit'ee nēe, p'arat'a, māu pi-ia māik'aapa awaraa net'aa pi-ia. ³⁹ Awaraa eujādepemaarā ak'ore waibia apatade ijāapataarāpa k'aripadait'ee māgee murallapa t'iak'au beede iru k'ira unuamaa iru p'anapataarā t'uinaadamerā. Iru māgá waaweeptataarā pia ak'ipariit'ee. Iru āchi ak'ore waibiak'a iru p'anapataadait'ee perā, irua āchi eperāarā poro waibiarā papiit'ee māik'aapa eujā awara-awaraa āchi jua ek'ari biit'ee ma eujā ak'ipataadamerā.

⁴⁰ Tachi Ak'orepa ewari ma-it'ee awara bida pak'āri, sur eerepema rey ma norte eerepema rey ome chōode cheit'ee. Māpai ma norte eerepema rey sur eerepemaarā ome chōode uchiait'ee nāumla pa tau p'orep'orepari cheruk'a. Ma eujā jōmaweda ūu pik'a wāit'ee carretapa, soldaorā caballoorā ūri wāpataarāpa māik'aapa barcopa. Māgá eujā awara-awaraa chok'ara jāri ata wādait'ee. ⁴¹ Ichiaba ma norte eerepema rey chōonait'ee pāchia Eujā Pi-ia Bi apatade māik'aapa ma eujādepemaarā cho-k'ara peek'ooit'ee. Mamīda iru juadeepa uchiadait'ee Edom eujādepemaarā, Moab eujādepemaarā māik'aapa Amón eujādepemaarā chok'ara. ⁴² Irua awara-awaraa eujā chok'ara ichi jua ek'ari p'e iru beeit'ee. Mapa Egípto eujā paara iru juadeepa uchia-e pait'ee. ⁴³ Egíptodepema nēe, p'arat'a māik'aapa ne-inaa pi-ia jōmaweda jāri p'e atait'ee. Ichiaba Libia eujādepemaarā māik'aapa Etiopía eujādepemaarā iru jua ek'ari p'aneedait'ee. ⁴⁴ Mamīda irua oriente eereepa māik'aapa norte eereepa pedee jara pēidap'edaa ūrik'āri, p'erait'ee. Māpai k'iraudaip'eda, māirā ome chōode māik'aapa jōpide wāit'ee. ⁴⁵ Mamaa wāpari ode wārude ichi rey te ne-edee ooda bainī biit'ee p'usa,^r Tachi Ak'ore Ee Pi-ia apata awara bida esajāk'a. Mama piuit'ee. Apidaapa iru madeepa p'oyaa k'aripada-e pait'ee.

Tachi Ak'ore ewari waibia ewate

12 ¹ Maapai pichi auk'aarā ak'ipari, angeleerā poro waibia Miguelpa k'aripade cheit'ee. Eperāarā audú chupiria chitoonadait'ee. Na eujādepemaarā awara-awaraa p'aneedak'āriipa ma ewate parumaa, eperāarā audupiara chupiria chitoonada-e pait'ee. Maapai Tachi Ak'orepa pichi auk'aarā k'aripait'ee; chi it'aripema chok'ai p'aniirā librode t'f p'ā iru p'aniirā. ² Piudap'edaaarā cho-k'ara jāirade yooro p'ora padai p'aniirā chok'ai p'irabaidait'ee. Eperāarā k'āi p'anadap'eda, ūrimapatak'a, māga pik'a māirā ūk'uru p'irabaidait'ee māik'aapa it'ari p'ananadait'ee. Awaraarā k'ira neasia p'aneedait'ee māik'aapa ichita k'achiade p'anadait'ee. ³ K'isia k'awaa beerā, chi eperāarāmaa o pia ak'ipidap'edaaarā, k'ira wāree p'aneedait'ee it'aripema k'ira wāreek'a. ¡Ichita pi-ia ūdaapariidait'ee lucero ūdaaparik'a!

^r 11.45 K'isia patata na p'usa jara k'inia bī Mar Mediterráneo.

⁴ Mamīda Daniel, mia pedee jarada pia p'āmaa bi piráji māik'aapa sellopa k'ara bīji, mia jaradak'a parumaa. Maapai eperāarā chok'ara awara-awaraa ejūjädee wādait'ee ne-inaa k'īra t'ādoo, mia pimaa jarada paara, waapiara k'awaa k'inipa.

⁵ Māpai mi, Danielpa awaraa eperāk'a bee omé unuji; aba to ide bainī baji, chi apema to k'īraik'a eere bainī baji. ⁶ Māga nide ma ángel p'aru linodee jī bada ma to īri bainī baji.

Māpai ma omeedepema abaapa irumaa iidiji:

—¿Sāapai p'asait'eema aji, ma ne-inaa tachi p'era pik'apipari?

⁷ Māpai mia ak'iji ma eperāk'a p'aru linodee jī bada to īri bainī bī. Māgipa ichi juu omeeweda it'aa iak'āri, mia ūri baji irua nāga juraak'āri chi ichita bapari k'īrapite:

—Año òpee ap'eda esa-auk'a wāyaait'ee Tachi Ak'ōre eperāarā juatau wēe p'aneerutamaa. Maapai ma jōma jōit'eeda aji.

⁸ Mia ūriji irua jarada. Mamīda maarepida k'awa-e paji k'āata jara k'inia baji. Mapa irumaa iidiji:

—Tachi Waibia, ¿t'ēepai k'āata p'asait'eema? aji.

⁹ Māpai irua p'anauji:

—Daniel, waa k'īsia nībināji. Tachi Ak'ōrede ijāaparīji. Mia jarada jaraik'araa bi, mia jaradak'a p'asai naaweda. ¹⁰ Eperāarā chok'ara chupiria chitooneedait'ee ma pedeede jaradak'a k'achiarā juade baaidak'āri. Mamīda madeepa uchiadak'āri, p'ek'au k'achia wēe p'aneedait'ee māik'aapa ne-inaa k'achia oodak'aa pait'ee. Jōdee ne-inaa k'achia ooyaa beerāpa ne-inaa k'achia oopataadait'ee. Māirādepema apidaapa ma pedee jarada maarepida k'awada-e pait'ee. Mamīda k'īsia k'awaa beerāpa jōmaweda k'awaadait'ee. ¹¹ Waa ne-animalaarā ewari chaa paanaadamerā jaradak'āriipa māik'aapa ma ne-inaa audú k'achia Tachi Ak'ōre tede bidak'āriipa ewari^s mil doscientos noventa wāyaait'ee. ¹² O-ia bait'ee chi choo bi Tachi Ak'ōrede ijāa bide ewari^t mil trescientos treinta y cinco wāyaaru misa. ¹³ Mamīda pi, Daniel, Tachi Ak'ōrede ijāaparīji pichi piurumaa. Māpai pi iiit'ee. Tachi Ak'ōre ewari waibia ewate pak'āri, pi chok'ai p'irabaiit'ee māik'aapa atait'ee ne-inaa pi-ia Tachi Ak'ōrepa k'īsia iru bidepema ichideerā-it'ee.

^s 12.11 Ewari ak'āri, jara k'inia-e bi veinticuatro horas tachia ewari k'awaapatak'a.

^t 12.12 Ewari ak'āri, jara k'inia-e bi veinticuatro horas tachia ewari k'awaapatak'a.